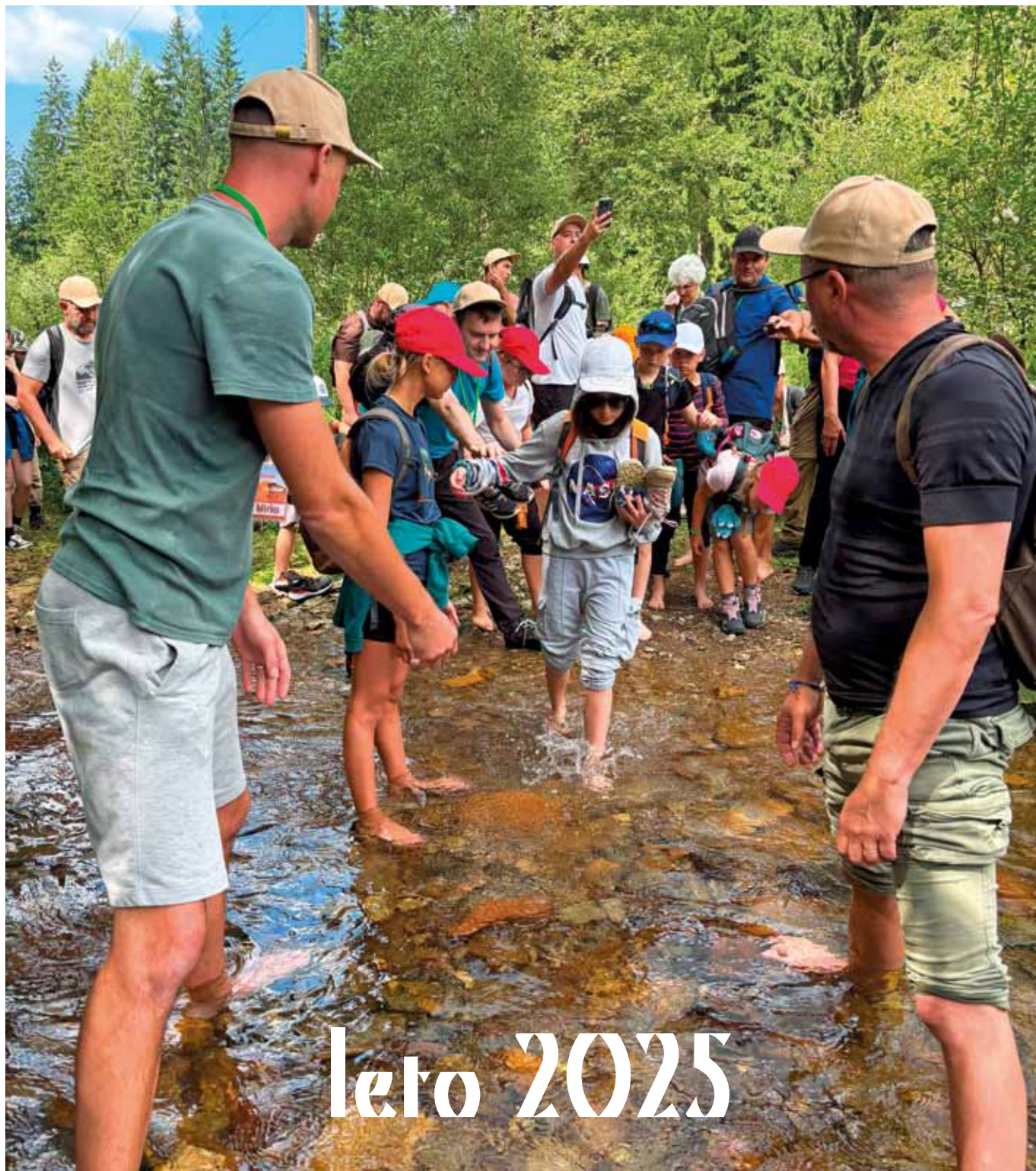

DIALOG

Kresťanský diskusný mesačník

XVIII. ročník ● 8-9/2025

leto 2025

O B S A H

nad obrazmi **4**
AŽ DO KRVÍ
R. Nagypal

rozhovor **6**
**KEĎ SA VIERA
STRETNE S AI**
M. Možucha/J. Kolarovský

okienko D. Nováka **11**
PÁR SLOV...

téma **13**
VeDeLePoCiBr
J. a V. Nemšákovci
MLADÍ NA UKRAJINE
K. Uhlíková
WE LOVE JESUS
N. Juhaščíková

z histórie **23**
MÝTUS A REALITA
Š. Markuš

aktuálne **26**
NARNIA JE PRÍBEH
M. Mitana

fotouvaha **28**
ŠKOLSKÝ ROK
A. Č. Tipulová

spod orecha **30**
**O STUPŇOVANÍ
A KONSOLIDÁCII**
B. Piatko

RELAX 31

Časopis Dialóg vychádza s podporou Cirkvi bratskej,
ale obsah jednotlivých príspevkov nevyhnutne
nevyjadruje duchovné presvedčenia Cirkvi bratskej.

PRIVÍTAME VAŠU POMOC, KTORÚ MÔŽETE POSLAŤ NA ÚČET:
IBAN: SK7611000000002621041859, BIC: TATRSKBX, VS: 2025

Redakčná rada: Juraj Institoris, Tomáš Komrska, Tibor Máhrík, Bohuslav Piatko, Rastislav Števkó
Čestný člen: Štefan Markuš

Šéfredaktor: Bohuslav Piatko, bpiatko@swanmail.sk, **Jazyková úprava:** Dagmar Balková

Dizajn a grafické spracovanie: Martin Piatko

Sídlo vydavateľa: Živnostenská 2, 811 06 Bratislava, IČO: 35 757 43

Adresa redakcie: Sadová 28, 900 51 Zohor, č. tel.: 0903 474 142,
e-mail: svatava@swanmail.sk, web: www.dialog.cb.sk

Vydavateľ: Media Svatava, spol. s r.o. **Zadané do tlače:** 23. 9. 2025 **Tlač:** Alfa print, Martin

Prvá strana obálky: J. Nemšák: VeDeLePoCiBr **Zadná strana obálky:** Mladí na Ukrajine

EV: 2670/08 **ISSN:** 1337-6985

POSTAČUJÚCI ZDROJ

Je začiatok nového školského roka. Každý učiteľ mal niekoľko týždňov, aby sa odpojil od školských zodpovedností, porád a príprav. Bol to čas na oddych a hlboký nádech pred novým rokom. Prvý pracovný deň po takejto dovolenke nás môže mierne vyrušiť, no zároveň prináša radosť z pohľadu na vzácnych a obdarovaných kolegov, na usmiate a oddychnuté tváre vo fungujúcom tíme.

Áno, niekedy je to skôr želanie než realita, no je nesmierne dôležité, s čím prichádzam do svojho tímu a akým myšlienkam dovolím, aby formovali moje presvedčenie o kolegoch.

Tak, čo je tou ingredienciou, ktorá pomáha vytvárať dobrý tím? Aj cez slová apoštola Pavla nám Pán Boh ukázal, že On je dobrý príklad a postačujúci zdroj: *Nič nerobte z ctižiadostivosti ani pre márnú slávu, ale radšej v pokore pokladajte iných za vyšších od seba* (Fil 2, 3).

Dobrý tím vzniká cez pokorné zmýšľanie podľa vzoru Pána Ježiša. Vtedy, keď si ctím a vážim druhého, sa tím neviditeľne spevňuje a zjednocuje. Dobrý tím vzniká tam, kde nedávaš vyniknúť sebe, ale dovoľíš, aby vynikli iní. Tam, kde si milosrdný k chybám iných, lebo aj Kristus bol milosrdný k tvojim chybám. Pán Ježiš je postačujúci zdroj pre dobrý tím, v ktorom objatie jeden druhého nie je len prázdne gesto.

Pred pár týždňami ma jeden brat povzbudzoval tým, aké je vzácne, že dnes môžeme mať kresťanské školy. V jeho dobe to nebolo mysliteľné a kresťanské presvedčenie mnohým znemožnilo napríklad štúdium na vysokej škole. Dnes môžu cirkvi a zbory viesť školy – prinášať slová a skutky Pána Ježiša deťom v bežný školský deň.

Na jednej strane je to privilégium, na druhej výzva, ako to robiť správne. Aj neveriaci ľudia často správne posudzujú, že svet je skazený, nenapraviteľný a ľudia sú zlí a nepoučiteľní. Je preto prirodzené, že aj školy reflektujú potrebu viesť žiakov k dobru, k rozlišovaniu a k správne konaniu. Ako v tejto oblasti zostať verný biblickému posolstvu a zároveň pomôcť našim žiakom vidieť dôsledky svojho konania v bežnom živote? Ako v nich pestovať pravé poznanie a učiť ich hľadať Boží pohľad na náš život?

V tomto je nám veľkou pomocou a inšpiráciou Jan Amos Komenský. Dielo *Obecná porada o nápravě věcí lidských* nás uistuje, že Ježiš Kristus je postačujúci zdroj pre obnovu porušeného človeka. Komenský vytvoril rozsiahle dielo, v ktorom sa zaoberá otázkou, ako dať pokazené veci do poriadku – teda do súladu s tým, ako boli zamýšľané Stvoriteľom. Menuje sedem kľúčových oblastí, ktoré sú podľa neho hýbateľom ľudského konania: vláda, komunikácia, podnikavosť, spiritualita, vzdelanie, kultúra a rodina.

Komenský mal sen o náprave vecí ľudských. Na rozdiel od mnohých dnešných vizionárov lepšieho sveta počítal s kľúčovým predpokladom obnovy – osobným obrátením sa k Ježišovi Kristovi. Bez neho nie je možná žiadna hlboká a trvalá reforma. Ako napísal sám Komenský: „Obnovu poměrů musíme očekávat od Krista (jemuž jedinému je dána veškerá moc na nebi i na zemi), ovšem za lidské spolupráce.“

Preto má zmysel venovať sa v našich školách charakteru a dobrým hodnotám. Lebo tak, ako prikázania poukazujú na našu neschopnosť plniť Božiu vôľu, aj náročnosť vnútornej premeny poukazuje na potrebu Božej milosti, ktorá nás mení zvnútra. Preto je Pán Ježiš postačujúci zdroj pre takúto zmenu. Veď On je prostredníkom novej zmluvy medzi nami a Bohom:

Svoje zákony vložím do ich mysle a napíšem ich na ich srdcia. Budem ich Bohom a oni budú mojim ľudom (Heb 8, 10b).

Preto nech sme pevní v presvedčení, že Pán Ježiš je postačujúci zdroj aj pre tento školský rok – keď chceme v našich školách budovať dobré tímy a pomáhať našim žiakom k vnútornej zmene. ■

VLADIMÍR TEREM,
duchovný správca
v ZŠ Narnia B. Bystrica

STÍLPČEK:

O SUVERENITE

Viacerí slovenskí politici, vrátane predsedu vlády, nástojčivo hovoria o suverenite Slovenska a o tom, ako ju suverénne bránia. Ale:

slovo suverenita má viacero významov, môže znamenať nadradenosť, nezávislosť, samostatnosť, slobodu alebo i „dokonalosť“ (niekedy i pejoratívne). V dôsledku tej viacznačnosti výroky o suverenite môžu byť klamlivé. Napríklad:

Tvrdenie, že Slovenská republika je suverénnym (nezávislým) štátom je čiastočne nepravdivé. Lebo je časťou vyššieho celku – Európskej únie. A byť časťou vyššieho celku znamená, že isté pravidlá (zákony), ktorými sa celok vyznačuje, sú nadriadené častiam toho celku. A je to nepravdivé, aj keď pod suverenitou rozumieme nezávislosť. Pretože (v istých oblastiach správy) je závislá od rozhodnutí parlamentu Európskej únie.

A ani ekonomicky nie je nezávislá. Minister financií L. Kameňický to potvrdil. Keď hovoril o problémoch s konsolidáciou, argumentoval tým, ako je naša prosperita úzko prepojená s prosperitou Nemecka.

A nie sme „suverénni“ ani keď to slovo má znamenať „slobodný“. Pretože nikto nie je úplne slobodný. Všetci sme (mali by sme byť) obmedzení – morálnymi pravidlami.

I predseda vlády, Róbert Fico, popredný zástanca suverenity, nedávno doznal, že nie je „slobodný“ – priznal, že *musel* urobiť veľmi ťažký krok – že *musel* „pacifikovať politických rebelov“ (tým, že im udelil významné politické posty).

A o tom, že nie sme „suverénnou krajinou“ (v zmysle nezávislosti) svedčí i premiérove zotrvávanie Slovenska na závislosti od ruského plynu a ropy.

Nezávislosť krajiny totiž spočíva práve v tom, že nie je odkázaná na jeden zdroj (napríklad plynu a ropy). Že má dostupné rôzne zdroje na to, aby suverénne prežila. ■ *Ivan Turek*

AŽ DO KRVÍ

RICHARD NAGYPAL

Zabíjaj hriech, inak ťa zabije. Hriech je rakovinou duše.

Moc hriechu je v tom, že človeka oslepuje, aby nemohol vidieť jeho skutočnú silu. Richard Baxter raz povedal, že „ak zneužiješ hriech, tak on ťa zneužije viac, a preto ho nešetři, lebo on nebude šetriť teba. Hriech je tvojím vrahom aj vrahom celého sveta: správaj sa k nemu tak, ako k vrahovi. Zabi ho predtým, ako on zabije teba.“

Zľahčovanie hriechu je jeden zo symptómov človeka, ktorý je ním infikovaný. Hriech totiž nepríde za tebou a nepredstaví sa ti: „Ja som hriech.“ Hriech sa rád prezlieka a maskuje a dáva si na seba podobu, ktorá mu nepatrí. Zlo je znetvorenie dobra. Hriech prezentuje sám seba ako niečo, čo je príjemné a dobré. Tvári sa, že je to niečo, po čom túžiš, ale v skutočnosti ťa nedokáže naplniť a necháva ťa prázdny. Poznáme to všetci, pretože všetci sme hriechoholici. Hriešnosť človeka je jediná kresťanská doktrína, ktorá sa dá empiricky overiť.

Zavraždenie Holoferna

Tento príbeh vychádza z dejepisného románu apokryfnej biblickej knihy Judita. Kniha patrí do kánonu pravoslávnej a katolíckej Biblie, ale nenájdeme ju v protestantskej Biblii (apokryfné knihy protestanti neprijímajú, pretože neboli súčasťou hebrejskej Biblie, ale odporúčajú ich čítať pre lepšie pochopenie histórie).

Kniha opisuje obdobie, kedy babylonský generál Holofernes napadol Izrael v mene Nabuchodonozora (slávny babylonský kráľ, známy víťazstvom nad Egyptom v bitke pri Karchemiši). Dej sa odohráva pri obliehaní mesta Betúlia (o tomto mieste nie je historická zmienka, ale je možné, že je to Jeruzalem). Judita je zbožná vdova, ktorá je odhodlaná pomôcť svojmu národu, a tak sa vyparádí a ide za Holofernesom do tábora. Vojsko ju pustí a Holofernesa okúzľuje svojou krásou. Získa si jeho dôveru a na tretí deň (!) Judita opije Holofernesa a odsekne mu hlavu. V košíku potom odnáša jeho hlavu zakrytú šatkou. Ráno obyvatelia Betúlie zaútočia na nepriateľské vojsko, ktoré

Artemisia Gentileschi

bola talianska maliarka, ktorá je dnes považovaná za jedného z najvýznamnejších umelcov 17. storočia. Bola priekopníčkou ženského maliarstva v dobe, v ktorej bolo pre ženu ťažké umelecky sa presadiť. Stala sa prvou ženou, ktorú prijali za členku Maliarskej akadémie vo Florencii. V roku 1613 namalovala tento nepríjemný obraz, *Zavraždenie Holoferna*.

bez veliteľa v zmätku uteká preč. Judita je hrdinka. Zachránila Jeruzalem a celé Judsko.

To, či táto kniha opisuje historickú udalosť teraz nie je dôležité. Podstatné je, že nás učí, že hriech a Božie dieťa sú nekompatibilní. Môžu sa príležitostne stretnúť, ale nemôžu spolu žiť v harmónii. Judita je symbolom dobra, jednoduchosti a slabosti. Je to obyčajná zbožná vdova. Podobne ako Frodo sa nenápadne vkradne za nepriateľskú líniu. Holofernes je ako Sauron. Zlý a silný generál, zlo, ktoré sa vkráda do života Božích detí. Už Augustín povedal, že zlo má tendenciu sa nafukovať a pôsobiť väčšie, ako je. Obyčajná žena dôverujúca Bohu je preto silnejšia ako generál. Boh si vyvolil slabých, aby zahanbil silných (1Kr 1, 27). Judita si uvedomuje, že hoci je malá, slabá a nedôležitá, môže sa stať dôležitou, keď si uvedomí svoju rolu a bude mať odvahu poslúchnuť Boha.

Na obraze vidíme ako sa Judita zapája do boja proti zlu so všetkou vervou. Kým jednou rukou drží Holoferna pevne za vlasy, v druhej zviaza meč, ktorým ho podrezáva. Hriech musíš vykynožiť. Nie hľadať hranicu, ako k nemu prísť čo najbližšie. Z natočenia Juditinho tela a z výrazu tváre sa dá vidieť, aké úsilie ju to stojí. *V boji s hriechom musíte bojovať až do krvi*, píše autor listu Židom. Iba ten, kto boj s hriechom myslí vážne, kto pozná, aké to je bojovať o posvätenie, rozumie významu týchto slov.

Jej služka pritom celou silou drží Holofernove ruky, aby sa nemohol brániť. Na obraze tak vidíme silu priateľstva a význam komunity. Hriech je rád osamote a boj s hriechom sa nedá vyhrať individuálne. Preto potrebujeme jeden druhého. V úlohe neznámej služby tak môžeme vidieť dôležitosť cirkvi.

Zobrazené násilie na obraze niektorí interpretujú ako túžbu autorky po psychologickej odvete za príkoria, ktorým musela čeliť v spoločnosti (napr. odmietli ju prijať do Maliarskej akadémie, lebo bola žena). Zdá sa však, že viac ako jej osobný príbeh nám tu vykresľuje samotné evanjelium. Diabol, silný generál, je porazený tesárom, krotkým baránkom, ktorý bol dobrovoľne ukrižovaný. V postave Judity môžeme vidieť predobraz Krista, ktorý raz a navždy porazí zlo.

Judita v rukách drží meč, ktorý je k nám otočený čelom, aby sme ho dobre videli. Má totiž tvar kríža, pretože iba skrze kríž môžeme vyhrať boj s hriechom. Jedine vtedy, keď bremeno svojho hriechu postavíme do svetla Kristovho kríža, môžeme zažiť uzdravenie, ktoré prináša. Kristus vyhral boj so zlom. Bitka sa neskončila, ale vojna je rozhodnutá. Jeho ranami sme uzdravení (Iz 53, 5). Kristus vyhral boj s diablom, a preto môžeme s hriechom bojovať mocou Kristovho kríža. ■

Zdroj: LeaderExpres

Dnes je viera v Ježiša Krista základom môjho života. Nie je to len názor, racionálna úvaha a ani tradícia. Je to vzťah so živým Bohom, ktorý koná, vedie ma, premieňa a nesie ma každý deň.

KEĎ SA VIERA STRETNE S UMELOU INTELIGENCIOU

MARIÁN MOŽUCHA je IT architekt, expert na umelú inteligenciu, a aj človek, ktorý si kladie hlboké etické a duchovné otázky o smerovaní moderného sveta. V relácii *Průsečky* na českém Rádiu 7 už niekoľko rokov skúma vzťah viery a moderných technológií, špecificky AI. Tento rok vydal knihu *Umělá inteligence – naděje, nebo hrozba?*, v ktorej ponúka kresťanský pohľad na fenomén, ktorý mení spoločnosť rýchlejšie, než si mnohí uvedomujú. Marián pracuje v globálnej IT spoločnosti, ktorá poskytuje technologické služby klientom po celom svete. V rozhovore sa pýtame nielen na jeho odborný pohľad, ale aj na osobnú vieru, nádeje a obavy, ktoré AI prináša do života jednotlivcov, cirkvi a celej spoločnosti. Zhovárал sa s ním **ONDREJ KOLAROVSKÝ**, Foto: E. MIHOČOVÁ.

Je cirkev pripravená na éru umelej inteligencie, alebo ešte len „preberá signál“?

Cirkev bola v otázke prijímania technologických novíniek tradične opatrná, no zároveň nikdy nebola celkom odmietavá. V niektorých prípadoch dokonca patrila medzi priekopníkov – napríklad pri využívaní rádia, televízie. Dnes sa to začína ukazovať aj v oblasti umelej inteligencie. Viacerí veriaci, ktorí sa tejto téme venujú, sú rešpektovaní odborníci – spomeniem napríklad emeritného profesora matematiky z Oxfordskej univerzity Johna Lennox.

Ako sa kresťanské cirkvi vo všeobecnosti vyjadrujú k AI?

Vyjadrujú sa pomerne otvorene. Oficiálne dokumenty viacerých

hlavných denominácií hovoria nielen o pripravenosti používať umelú inteligenciu zodpovedne, ale aj o potrebe poctivo analyzovať jej potenciálne negatívne dopady – najmä na duchovný život, myslenie ľudí, výchovu detí a spoločenskú stabilitu. Nechýbajú ani varovania pred zneužitím AI totalitnými režimami, organizovaným zločinom či pri šírení dezinformácií. Problémom však je, že sa tieto vážne výstrahy zo strany kresťanských autorít často strácajú v mori nadšených marketingových naratívov.

Takže nejde o okrajový fenomén?

Zaujímavým signálom je aj postoj súčasného pápeža Leva XIV., ktorý upozorňuje na riziká spojené s AI, pravdepodobne aj

vďaka svojmu matematickému vzdelaniu. Obavy z unáhleného vývoja a zneužitia AI vyslovili predstavitelia katolíckej, pravoslávnej, anglikánskej, luteránskej aj evanjelíkálnej tradície – nejde teda o okrajový fenomén, ale o celocirkevnú výzvu. Zároveň platí, že mnohí kresťania sa umelej inteligencii venujú odborne a zodpovedne prispievajú do tejto diskusie.

Sú postoje voči AI jednoznačné a monolitné?

Zo svojej skúsenosti, či už v kontakte s kolegami, s čitateľmi mojej knihy, počas prednášok a seminárov o AI, alebo prostredníctvom relácií *Průsečky*, prípadne pri rôznych podcastoch a počas konferencií, vnímam veľkú názorovú rôznorodosť.

Nájďme medzi kresťanmi aj neveriacimi nadšencov, optimistov, realistov, pesimistov aj fatalistov. Zaujímavé je, že rozloženie týchto postojov nezávisí až tak od viery – skôr od miery informovanosti, dôvery vo vývoj a hodnotového ukotvenia.

No keď hovoríme o tzv. ére umelej inteligencie, teda o čase, keď AI bude súčasťou všetkých oblastí života, keď dnešné deti vyrastú do digitálneho sveta a samostatné uvažovanie môže byť vážne oslabené, na takúto budúcnosť nie je pripravený takmer nikto. Bude to turbulentné obdobie. A ak nebude cirkev duchovne aj prakticky bdieť, mnohých môže táto éra „zomlieť“.

Prečo ste sa rozhodli venovať práve prieniku umelej inteligencie a kresťanstva. Čo bol váš „prvotný impulz“?

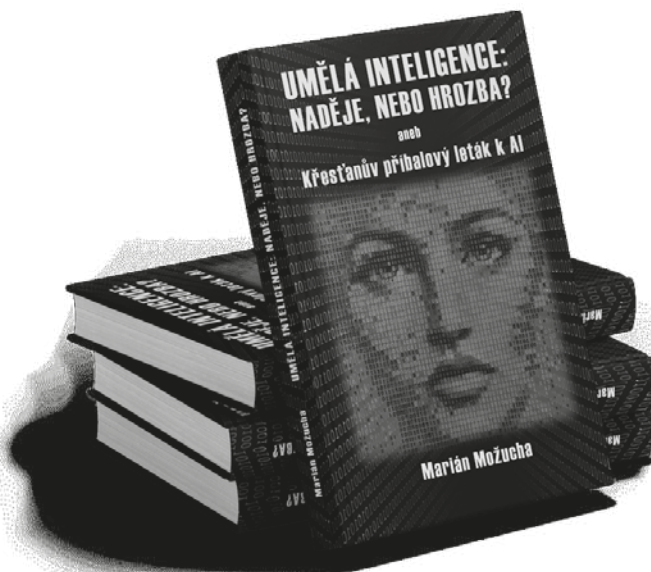
Prvotným impulzom boli veľmi dobré vzťahy s redaktormi brnenskej redakcie Rádia 7. V roku 2018 potrebovali naplniť svoje 24-hodinové vysielanie novým obsahom, a tak som im ponúkol úplne novú tému – umelú inteligenciu. Bolo to viac-menej spontánne.

Síce som nad AI rozmýšľal už dávnejšie, ale nikdy som o nej verejne nehovoril z kresťanského pohľadu. Na druhej strane, rád objavujem niečo nové. Tento prienik AI a kresťanstva mi pripadal mimoriadne zaujímavý. Predpokladal som však, že témy, ktoré budú pre poslucháčov naozaj zaujímavé, sa „minú“ do roka. Na moje prekvapenie, neminuli sa ani po štyroch rokoch. Koncom novembra 2022 v oblasti AI totiž nastali razantné zmeny a objavili sa nové a nové oblasti – „prieniky“, vďaka nástupu generatívnej AI. Dali by sa zhrnúť do niektorých zo štyroch oblastí – hrozby,

užitočná pomoc, zbytočné obavy a falošné nádeje.

Vaša nová kniha má podtitul *Kresťanův příbalový leták k AI – čo by ste doň napísali ako prvé varovanie a prvú nádej?*

Ak by som išiel podľa závažnosti, tak z môjho pohľadu prvá, t. j. najzávažnejšia a najškodlivejšia hrozba AI, je jej schopnosť presvedčivo klamať. Pod to patrí jej schopnosť vytvárať ilúziu, že sa rozprávate s človekom a dokon-

ca blízkym človekom. AI dokáže generovať hlasové nahrávky, fotografie a aj videá známych ľudí aj v tých najnemožnejších situáciách. AI môže napríklad vytvoriť video mŕtveho syna a presvedčať starých rodičov, že nezomrel, ale ho uniesli, napríklad do Indie, a teraz potrebuje peniaze, aby sa dostal domov... AI dokáže vytvoriť ilúziu emocionálneho záujmu a sympatií voči človeku – má nástroje na nepostrehnuteľné manipulácie ľudí. Moje varovanie v tejto oblasti by znelo: nenechajte sa „nachytať“, všetko si viacnásobne overujte: zdroj, zmysluplnosť, detaily toho, čo nám chce niekto podať ako pravdu, a pod. Stojte na pravde a používajte zdravý rozum.

A čo najväčšia „nádej“, ktorú AI prináša?

Za nádej považujem schopnosť umelej inteligencie odbremeniť človeka od mentálne frustrujúcej a ubíjajúcej „kancelárskej“ práce. Do toho by som zahrnul sumariáciu a analýzu textov alebo nahrávok, pomerne slušné schopnosti prekladu medzi jazykmi a tzv. inteligentné vyhľadávanie. Nemôžem vynechať ani to, že AI je schopná nájsť mnohé nepostrehnuteľné zmeny a súvislosti v medicínskych snímkoch (MR, CT, rentgen), v údajoch z analýzy krvi, moču, z meraní pomocou EKG, EEG a pod.

Vo všeobecnosti však každá nádej v oblasti AI stojí a padá na kvalite dát, ktoré AI má k dispozícii. To myslím v pozitívnom zmysle ako nádej i v negatívnom zmysle ako hrozba. Mnoho hackerských pokusov s použitím AI dnes ešte označujeme ako „babráctvo“ - práve preto, že AI – nevedela na ich rozkaz až tak kvalitne škodiť. Napríklad ne-

bola dostatočne autentická pri generovaní deepfake fotiek a videí, napríklad šesť prstov, malé odchýlky v osvetlení, niektoré logické chyby a pod. Autenticita AI výstupov sa však dosť rýchlo zlepšuje. Paradoxne, dnes niektorí hackeri stratili prácu, pretože ich nahradila AI. Stala sa spoľahlivejšou a lacnejšou. Nádej? Z tohto hľadiska ani nie!

Ktoré etické dilemy spojené s AI vás osobne najviac znepokojujú, najmä v súvislosti s vierou a hodnotami?

Existuje viacero oblastí, ktoré ma hlboko znepokojujú – nielen ako odborníka, ale aj ako veriaceho človeka. Uvediem aspoň niekoľko z nich:

Deepfakes

a dehonestácia človeka

Falošné videá, často so sexuálnym, škodlivým alebo násilným obsahom, sa zneužívajú na ničenie dobrého mena, vydieranie či získavanie finančných výhod. Takéto praktiky sú neetické a zároveň hlboko urážajú dôstojnosť človeka – bytosti stvorenej na Boží obraz.

Manipulácia s identitou a hranicami smrti

Rozhovory s mŕtvymi, tvorba digitálnych replík ľudí bez ich súhlasu, alebo konverzácie s neexistujúcimi ľuďmi – to všetko ide proti pravde, osobnosti a úcty k životu i smrti. Kresťanský pohľad na človeka je na druhej strane pevne spojený s realitou a zodpovednosťou pred Bohom – a nie silúziou a bezbrehou „slobodou“.

Emočná závislosť od AI náhrad

AI produkty typu *Character.AI* vedú mnohých k tomu, že nahrádzajú skutočné vzťahy tými digitálnymi. Vzniká emocionálna závislosť, ktorá izoluje človeka, oslabuje rodinné, priateľské aj duchovné väzby. Človek sa stáva ľahkým cieľom nebezpečných manipulácií. Zdravý rozum a cit sa tak dostávajú do úzadia – a to je vážna výzva pre každého duchovného pastiera.

Transhumanistické snahy o splynutie človeka a stroja
Nadšené vízie priameho prepojenia mozgu s AI (napr. cez čipy alebo neurálne rozhrania) prekračujú hranice toho, čo znamená byť človekom. Namiesto pokory pred Bohom Stvoriteľom, tu vidíme pokušenie stať sa „bohom“ – t. j. snaha stvoriť si vlastnú realitu, moc, kontrolu, šťastie. Z duchovného hľadiska ide o veľmi nebezpečné klamstvo.

Ako môžeme rozlišovať medzi zodpovedným využívaním technológií a slepým nadšením?

Výborným spôsobom rozlišovania je pozrieť sa na zdroj a ovo-

cie. Ak to nahrádza Boha, alebo, ak sa to stáva pre mňa autoritou, bez ktorej sa neviem rozhodnúť, je lepšie takéto používanie novej technológie radšej opustiť. Ak to vidím na iných, je dobré sa z toho poučiť a ani nezačať používať AI takýmto spôsobom.

Máme výborného Radcu, ktorým je Svätý Duch a tiež aj Písmo, ktoré máme aplikovať aj pri vytváraní nášho vzťahu k AI. Je viacero miest v Biblii, ktoré nás môžu smerovať pri skúmaní aj tohto fenoménu, ako napríklad: *Všetko skúmajte; dobrého sa držte!* (1Tes 5, 21). *Dávajte si teda pozor, ako žijete, nie ako nemúdri, ale ako múdri* (Ef 5,15–17). *Nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnovením mysle* (R 12, 2) a iné. Úspechy, inovácie a popularita AI často zvädza k slepému nadšeniu, ale treba si dať zdravý odstup. AI je presne taká istá ako celý svet. Je zasadená do hriechu, obsahuje aj dáta, ktoré majú pornografický, nenávisťný, nebezpečný obsah spojený s podvodmi, manipuláciami, krádežami, zabíjaním a pod. a hriech nás ľudí ešte „inteligentne“ zosilňuje. V osobnej rovine, vo vzťahoch a najmä vo vzťahu s Bohom je určite *na máločo užitočná* (1Tim 4, 8).

Vidíte v umelej inteligencii nástroj, ktorý môže cirkvi pomôcť šíriť evanjelium, alebo je to skôr rozptyľujúci hluk?

AI dokáže pomôcť pri pochopení niektorých ťažkých úsekov Písma alebo pri teologických úvahách. Ale pochopiteľne, niekedy zvädza. Vie hľadajúcim zrozumiteľne vysvetliť niektoré otázky, na ktoré hľadajú odpoveď. Ale rovnako, prípadne častejšie, vie pomýliť, uviesť do omylu, vymýšľať si (tzv. halucinovanie), a to veľmi presvedčivo. Aj na šírenie evanjelia je AI skôr medvedia služba. Ako keby tvorcovia takýchto AI chatbotov – evangelizátorov naznačovali, že v kresťanstve nejde o nájdenie vzťahu so živým Bohom, ale

len o rozumové vnímanie, a ešte k tomu povrchné a mechanické. Poznanie pravdy a pochopenie súvislostí je síce dôležité, ale nestačí to na život s Kristom. On predsa zomrel za naše hriechy

a vstal pre naše ospravedlnenie. On je nielen Pravda, ale aj Život. Pozýva nás do života odpustenia, lásky a slobody, do vzťahu premeny nášho myslenia i emócií. Samotné informácie, aj keď pekne zoštylizované, jednoducho na vzťah s Bohom nestačia. Zo skúseností ľudí, ktorí hľadajú Boha, vyplýva, že AI chatbot ich o kresťanstve nepresvedčí.

Myslíte si, že AI môže niekedy rozumieť spiritualite, alebo jej bráni práve to, že „nemá dušu“?

AI nemôže skutočne rozumieť spiritualite. Umelá inteligencia je mechanický systém, vlastne

dobre znejúca štatistika. Nemá vedomie, emócie, dušu a ani sloboďnú vôľu. Ničomu nerozumie v pravom zmysle slova. Nevie, čo je pravda a čo je morálne správne. Vcelku pôsobivo však

„božskú bytosť“. Kresťanská viera je vzťahová a osobná – a AI je len simulácia, nie osoba. Nemá teda schopnosť milovať, odpúšťať, viesť či sa obetovať. To dokáže iba Boh.

napodobňuje ľudskú reč. Dokáže imitovať duchovné prejavy či empatické reakcie. Môže sa nám zdať, že premýšľa, že s nami súcití alebo nás povzbudzuje. Ale to je len ilúzia – výstup založený na jej algoritmoch spojených s vyhodnocovaním pravdepodobnosti, nie na porozumení. To, čo je jadrom spirituality – osobný vzťah s Bohom, skúsenosť viery, pokánie, nádej, dôvera – to AI nikdy neprežije. Neverí, nepozná slovo dôvera či pochybnosti.

Čo sa týka jej schopnosti imitovať, je nebezpečné, ak ľudia začnú vnímať AI ako duchovného radcu, „priateľa“ alebo dokonca

Aké praktické kroky by mala cirkev podľa vás urobiť, aby sa nezlakla AI, ale rozumne sa na ňu pripravila?

Ježiš Kristus, Pán cirkvi, nás vyzýva, aby sme všetko *skúmali* a *rozlišovali*, ako som už aj predtým spomenul. Mali by sme si *preverovať* pravdivosť vecí a naša viera by mala byť postavená na *dôkazoch a presvedčení*. Základom je teda duchovná bdelosť spojená so zdravým rozumom. V Písme sa píše, že *Boh nám nedal ducha bojazlivosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy*“ (2Tim 1, 7). Opatrnosť, určitý odstup a rozvaha, ako aj láska k Bohu pomáha formovať zdravý

postoj cirkvi k umelej inteligencii.

Čo to prakticky znamená?

Vzdelávať sa – veriaci by mali rozumieť základom umelej inteligencie, jej možnostiam aj rizikám. Cirkev na lokálnej úrovni by mala organizovať diskusie, prednášky alebo kurzy, kde sa AI predstaví z pohľadu praktickej viery, etiky aj každodenného života. Ignorancia nás neochráni – zdravý rozum a múdrosť zhora áno.

Naučiť sa rozlišovať a byť ukotvený v Písme – schopnosť kriticky posudzovať, čo v AI je pravda a čo klamstvo, bude v ére deepfakeov, chatbotov a duchovných napodobení („antikristov“) čoraz dôležitejšia. Každý veriaci by mal byť vedený k tomu, aby pravdu overoval podľa Písma, nielen na základe popularity alebo marketingu.

Vychovávať deti k digitálnej zodpovednosti – deti a mládež sú najviac vystavené manipulácii cez technológie. Cirkev by mala pomáhať rodičom, učiteľom a vedúcim pracovať s deťmi a mladými ľuďmi: prakticky ich naučiť identifikovať manipuláciu, rozpoznávať hodnotové konflikty a stáť pevne vo viere.

Pripomínať zodpovednosť rodičov – rodičia musia chápať, že ich úloha je nenahraditeľná. AI môže byť v niečom užitočným pomocníkom, ale nikdy nenahradí osobný príklad, modlitbu a každodenné duchovné vedenie i ochranu v rodine.

Modliť sa a hľadať vedenie Ducha Svätého – technológie sa menia rýchlo, ale On je stále ten istý. Cirkev by nemala reagovať unáhľene, ale v pokore hľadať Božiu múdrosť – aj pri rozhodovaní, ako (ne)používať nové nástroje.

A čo vy, osobne, aký je váš najväčší strach a najväčšia nádej v súvislosti s umelou inteligenciou?

Strach nemám. Často si priznávam, že aj keď o AI veľa viem, už jej nerozumiem. Ale verím Bohu, ktorý nás vo svojom Slove opa-

kovane povzbudzuje, aby sme sa nebáli. Nie je to slepá istota, ale dôvera v Toho, ktorý je nad každou ľudskou technológiou. Mojou najväčšou nádejou je, že živý Boh má celý svet, vrátane vývoja umelej inteligencie, plne pod svojou – kontrolou. Rozumie nielen nášmu srdcu, ale aj algoritmom, dátam a dôsledkom, ktoré ešte ani netušíme.

Z duchovného hľadiska ma znepokojuje, že umelá inteligencia môže byť zneužitá na manipuláciu pravdy, vytváranie duchovných náhrad (napr. „umelý Ježiš“, „Jesus AI“, „Jesus GPT“), či šírenie presvedčivých bludov. Zároveň verím, že Boh aj tieto nástroje môže použiť na šírenie evanjelia – ale v obmedzenom rozsahu.

Aká bola vaša osobná cesta k viere a čím pre vás je dnes?

Vo svojich 19 rokoch som sa cítil ako ten najšťastnejší človek na svete. Bol som presvedčený ateista, darilo sa mi vo všetkom –

úspešne som zvládol všetky skúšky na vysokej škole a pred sebou som mal posledný predtermín, a potom trojmesačné prázdniny. Život išiel jednoznačne podľa plánu.

Jedného dňa som však na internáte stretol dievča, ktoré mi porozprávalo o tom, ako žije s Bohom. Pre mňa to bol doslova kultúrny šok. Nie preto, že by som nepoznal, čo kresťanstvo učí, ale preto, že som na nej videl dôkaz. Živý dôkaz, že Ježiš Kristus naozaj existuje, odpovedá na modlitby, pomáha, premieňa ľudí a celý ich život.

Myšlienku, že nejaký neosobný „boh“ existuje, som ako človek s prísne logickým (matematickým) zmýšľaním časom dokázal pripustiť. Ale myšlienku, že by tento Boh bol osobný, všemocný, odpúšťajúci, vševediaci, že by odpovedal na modlitby, zaujímal sa o mňa a túžil po vzťahu so mnou – to som jednoznačne odmietal. Pre mňa bol Ježiš Kristus (ak

vôbec žil) len slabý, neschopný a bezmocný.

Až kým som sa s Ním osobne nestretol, v podstate krátko, niekoľko dní po tomto pamätnom šokujúcom stretnutí. Obrátil som sa k Nemu a zložil som svoje ateistické zmýšľanie. Nebol to však pokojný proces. To by vydalo na niekoľko strán. Keď som naozaj začal hľadať Boha, ktorý volá do vzťahu, zažil som doslova zázrak. Vtedy sa všetko radikálne zmenilo, navzdory mojej racionalite. Zrazu som videl pravdu o sebe: že som bezmocný hriešnik, ktorý potrebuje milosť. A začal som hľadať Toho, ktorý ma nekonečne miloval už dávno predtým, než som sa ja vôbec o Neho začal zaujímať. V ňom som našiel odpustenie a nový život. Prežil som premenu celého života a začal žiť oveľa radostnejší život. Položený na pevných základoch Jeho Slova. ■

*Zdroj: Evanjelický východ
7-8/2025, krátené*

PÁR SLOV O (NE)KRITICKÉM PŘIJÍMÁNÍ INFORMACÍ

Když občas čtu, co sdílejí, komunikují nebo píší někteří křesťanští autoři, mám rozpaky. Pokusil jsem se vytvořit pár bodů, podle kterých lze selektovat to, jak čteme a přijímáme některé informace. (Celý článek jsem psal pro magazín Proboha a týkal se kritického myšlení.)

Berte s rezervou autory, kteří kritizují „křesťanství“ bez toho, aby si dali práci upřesnit o jakou tradici, či směr jde (pokud už kritizují). Pokud někdo napíše, že „sexuální násilí je obrovským problémem církve“, „že církev se nestará o slabé a nemocné“, že se „bojí sexu“ pak je to hrubé zevšeobecnění. Jen v Česku je církví několik desítek, a proto je třeba tento výrok upřesnit. Stejně platí i o jiných „popisech církevní reality“.

Varujte se stranit ostatních, protože máte pocit, že jste našli ten správný výklad Písma. Povede vás to k beznadějně uzavřenosti. Ten, kdo nemluví s druhými, ztrácí sebereflexi a hrozí mu pýcha.

Zkoumejte, jak moc je ten, kdo společenství vede, otevřený ke kritice. Pokud se kritika zapovídá, rychle pryč!

Pozor na náhlené zevšeobecnování. To, že někdo v některém společenství ujel, něco špatného napsal, neznamená, že tak budou činit všichni.

Když hledáte odpovědi na otázky života a víry, hledejte i jinde, než mezi vámi. Evangelík u charismatiků, letniční u evangelíků, katolík u protestantů, evangelikál u katolíků atd. Pokud tak neděláte, hrozí, že ve skutečnosti nehledáte pravdu, ale jen potvrzení toho, co potvrdit chcete.

Čtete kvalitní autory a zdroje. V době, kdy si každý může udělat svůj YouTube kanál nebo podcast,

to není snadné. Ptejte se, z čeho autor ve svých názorech vychází, kdo je za to které médium odpovědný, kdo je v redakční radě, zda vůbec nějaká redakční rada existuje, na koho se dotyčný autor odvolává.

Přemýšlejte nad pohledy, se kterými nesouhlasíte a které vás vytáčí. Položte si otázku, jak dotyčný ke svému závěru došel a nezesměšňujte ho.

Nečtěte jen články, ale i knihy. Článek je vždy selekce, nemůže v principu postihnout vše, kniha je v tomto mnohem komplexnější.

Pozor na první dojem. Ten bývá obvykle zavádějící a nepřesný.

Jak vypadá víra, která je pevná a která je připravená ke kritickému myšlení? Možná takto: „Je to jako přebývat v jistotě vlastního domova, a přesto být pohnut krásou cizích míst, s vědomím, že nejsou domovem mým, ale někoho jiného, a přesto patří ke slávě světa. Ti, jejichž víra je pevná, se necítí ohroženi, ale umocnění odlišnou vírou druhých. Uprostřed mnoha našich nejistot tuto pevnost víry potřebujeme.“ (J. Sacks, Důstojnost v rozdílnosti)

Dovolil bych si jen místo slova víra v kontextu tohoto článku dodat křesťanská tradice či církev. ■

D. Novák, předseda RCB v ČR

„Z ľudí, ktorí sa nikdy predtým nestretli,
Pán Boh postavil tím“. (Dáša Danelová)

VeDeLePoCiBr – 10 rokov

Tento rok sa uskutočnil **10. ročník detského tábora VeDeLePoCiBr**. Počas 18 rokov sa každé dva roky stretávajú deti vo veku **6 – 12 rokov** zo zborov Cirkvi bratskej a ich priatelia, aby spolu prežili týždeň plný hier, dobrodružstiev a spoločenstva pri Božom slove.

Tému spracovali
JÁN NEMŠÁK
s dcérou VIERKOU

Foto: JÁN NEMŠÁK

TÁBOR, KTORÝ SPÁJA 18 ROKOV

Začiatky stáli na odvahe a vízii **DÁŠI DANELOVEJ**, ktorá pripravila a viedla prvých sedem táborov. V posledných rokoch štafetu prevzal **SLAVO KRÚPA**, ktorý tento rok viedol tábor už tretí raz. Najskôr sme sa porozprávali s nimi.

Dáši, ty si pri táboře od úplného začiatku. Ako sa to celé začalo?

Pamätám si rok 2007, keď sme sa prvýkrát pustili do príprav. Vtedy medzi zbormi nebolo veľa spoločných aktivít, každý si žil svojím životom. S nápadom urobiť tábor pre deti prišla Evka Myjavcová. Vedela som, že na to, aby sme niečo mohli spraviť, potrebujeme ľudí. Tak som oslovila zbory, či by sa našli ochotní pracovníci s deťmi, ktorí by do takehoto projektu išli. Našli sa. Náhodne zložený tím, z ľudí, ktorí sa nepoznali. A tento tím zrazu vedel vyskladať plnohodnotný program. Každý vedel niečo iné: niekto mal vzťah k športu, niekto k tvorivým dielňam, iný k hudbe, ďalší mal všetku potrebnú techniku na ozvučenie. Pre mňa to bol už vtedy zázrak – z ľudí, ktorí sa nikdy predtým nestretli, Pán Boh postavil tím a dal nám všetko potrebné.

Čo tábor priniesol do života?

Najmä vzťahy. Dodnes mám pocit, že niektorí vedúci z táborov

sú mi bližší ako ľudia, ktorých stretávam pravidelne v zbore. To, že sme celé roky dokázali spolu pracovať bez konfliktov, je pre mňa veľké svedectvo Božej milosti. Samozrejme, mali sme rôzne skúsenosti, rôzne názory, ale

Dáša Danelová

nikdy nedošlo k hádke či rozdeleniu. Aj v tom vidím, že bol Pán Boh pri nás.

Spomínaš si na nejaký okamih, keď si zvlášť silno vnímala Božie vedenie?

Určite na prvý tábor. Sedeli sme nad prípravou a rozmýšľali, čo vlastne budeme robiť. A zrazu sme zistili, že všetko potrebné už

máme – ľudí, dary, nápady. Nemusela som nikoho nahovárať, nikomu nič nanucovať, Pán Boh to všetko poskladal sám. Vtedy som si uvedomila, že On je ten, kto tábor drží.

Prečo ste sa rozhodli, že tábory budú každé dva roky?

Od začiatku bolo naším cieľom, aby deti zažili väčšie spoločenstvo, ako majú vo svojich zborech, aby zažili „cirkev“ – spoločenstvo ľudí z rôzneho prostredia, s rôznymi názormi, ale s tým, ktorý to všetko vedie – s Kristom. Na druhej strane sme si boli vedomí, že je dôležitý aj priestor na lokálne zborevé tábory. Okrem toho, príprava tohto spoločného trvá takmer rok, takže by to asi ani nešlo každé leto. Navyše sa to neskôr prirodzene prepojilo s dorasteneckým táborom – jeden rok je detský, druhý dorastenecký.

Ako sa menil tábor počas rokov?

Prvý rok sme všetko tvorili úplne od začiatku. Neskôr sme vždy

zvažovali, čo sa osvedčilo, čo treba zmeniť, čo vieme pridať... Časom sa vytvorila štruktúra, ktorá sa osvedčila – biblické skupinky podľa veku, vekovo premiešané družstvá, spoločný duchovný program, tvorivé dielne, dramatické dielne, spoločné hry... Ale vždy sme nechávali priestor tomu, čo vie priniesť konkrétny vedúci. Keď niekto vedel pripraviť dielne, boli dielne. Keď hudbu, bola hudba. Je krásne vidieť, ako Boh skladá tím z darov, ktoré dáva ľuďom.

Menili sa aj výzvy. Spomínam si na obdobie, keď sa na tábore začali objavovať mobily a rodičia si nevedeli predstaviť, že by neboli s deťmi v spojení – a my sme zrazu riešili, že deti večer pred spaním telefonujú domov, rozplačú sa a vedúci ich potom musia utešovať. Trvalo pár rokov, kým sme nastavili pravidlá. Dnes je už úplne prirodzené, že deti mobily na tábore nemajú. Rodičia to chápu a deťom to prospieva.

Máš nejakú spomienku priamo na deti, ktorá ti ostala v srdci?

Na prvom tábore sme mali chlapca, ktorý nebol z nášho prostredia. A bol dosť živý. Jeho mama nám na konci tábora so slzami ďakovala, že jej syn s nami mohol ostať až do konca tábora – bolo to po prvý raz, čo ho z tábora neposlali domov. To bolo pre nás povzbudením. Alebo spomienky na deti, ktoré sa tešili, že keď dovŕšia 12 rokov, budú môcť byť kapitánmi družstiev. Som vďačná, že tábor prináša ovocie – mnohé deti opakovane prichádzali a dnes sú z nich pomocníci alebo vedúci, a to nielen na našich táboroch, mnohí pracujú vo svojich zboroch.

Čo ťa osobne tábor naučil? Naučila som sa, že každý sme iný a že je dobré si dôverovať. Ja som veľmi organizovaný človek, mám rada jasný plán. Na začiatku som mala tendenciu mať všetko pod kontrolou. Ale postupne som zistila, že niektorí vedúci pracujú

spontánne, bez dlhých príprav, a pritom urobia výborný program. Naučila som sa nechať im priestor, neriešiť a veriť, že Pán Boh to povedie. To mi pomohlo. A naopak, niektorí vedúci sa vraj odo mňa naučili, že niektoré veci treba aj pripraviť a naplánovať.

Aké to bolo odovzdať vedenie VeDeLePoCiBr niekomu ďalšiemu?

Nebolo to úplne ľahké rozhodnutie. Najmä kvôli ľuďom – vedúcim i deťom, s ktorými som si vytvorila pekné vzťahy. Viedla som sedem táborov, mala som to rada, ale časom som cítila, že je toho na mňa priveľa – popri rodine mi pribúdalo práce v zbore aj v iných službách. Uvedomovala som si, že fyzicky to už nevládam. Vedela som, že treba dať priestor mladším. Samozrejme, nebolo jednoduché stáť bokom a vidieť, že sa veci robia inak, ako som bola zvyknutá. Ale učila som sa nekomentovať, nekritizovať a dôverovať. A som veľmi vďačná, že naše vzťahy ostali dobré a že sme tým prešli bez konfliktu. Dnes chodím na tábor skôr ako „emeritná vedúca“ – bez veľkých povinností, ale s radosťou, že môžem byť pri tom.“

...

Slavo, ty si dnes hlavným vedúcim. Ako si sa k tomu dostal?

Najprv som prišiel len ako rodič so Šimonom(8r.) a Matejom(5r). Vôbec som netušil, do čoho

idem. Nemal som programové úlohy, viac som sa venoval deťom a len pozoroval, ako funguje tím. Bolo pre mňa silné vidieť, čo všetko stojí za prípravou – porady, organizácia, tímová práca.

O pár rokov neskôr prišiel čas, keď Dáša odovzdala vedenie. Pre mňa to bola veľká výzva, ale aj česť. Nevstúpil som do prázdna – tábor mal už tradíciu, štruktúru aj očakávania. Mojou úlohou bolo v tom pokračovať, a pritom priniesť aj niečo vlastné.

Čo je pre teba dnes najväčšou hodnotou tábora?

Že vydržal a funguje pravidelne už 18 rokov. Každé dva roky sa stretne partia vedúcich z rôznych zborov a vytvorí tím, je to akoby sme sa len včera rozlúčili. To nie je len ľudské snaženie – ja to beriem ako Božie dielo.

Pre mňa osobne je krásne, že tábor spája generácie. Máme päťnásťročných dorastencov, ktorí sa učia prevziať zodpovednosť, aj päťdesiatnikov, ktorí už nemajú toľko síl, ale majú skúsenosti a vedú ich odovzdávať. Je to škola života aj viery.

Ako to prežíva tvoja rodina?

Pre nás je to takmer rodinná dovolenka v službe. S Mirkou a deťmi tu môžeme byť spolu a slúžiť. Deti to nevnímajú ako povinnosť, ale ako radosť – že môžu byť s kamarátmi, pomáhať, zapájať sa. To je pre mňa veľké povzbudenie. Vidím na vlastných deťoch, ako ich tábor formuje. Matej prišiel prvýkrát ako päťročný – dnes má pätnásť a je súčasťou tímu. Je úžasné sledovať, ako deti rastú a z účastníkov sa stávajú vedúcimi.

Aké výzvy vnímaš dnes?

Možno to znie paradoxne, ale dnes už nie je problém nájsť vedúcich – sami sa hlásia. To je obrovský dar. Výzvou je skôr zladit' všetky generácie v tíme. Dorastenci majú svoje potreby, dospelí zase iné. Učíme sa navzájom počúvať a rešpektovať. A predovšetkým – nikdy neza-

budnúť, že tu nie sme pre seba, ale pre deti.

Čo by si odkázal rodičom a deťom, ktoré ešte na tábore neboli?

Nebojte sa poslať deti na kresťanský tábor. Nie je to len o hrách a súťažiach, ale o spoločenstve, kde deti zažívajú, že cirkev je väčšia než ich malý zbor. Nájdú tu kamarátov, spoznajú Božie slovo a zažijú spoločenstvo, ktoré ich môže sprevádzať celý život.

...

O tábore sme sa rozprávali aj s Luckou Juritkovou, ktorá bola na všetkých 10-tich táboroch, začala ako 5-ročná účastníčka teraz je z nej vedúca. Porozprávala nám nielen o tom, ako sa tábor pripravuje, ale aj o tom, čo jej osobne dal do života a aké svedectvo nesie pre ďalšie generácie.

Lucka, ty si bola na všetkých desiatich táboroch. Najprv ako účastníčka, potom pomocná vedúca a dnes plnohodnotná vedúca. Čo ti tento tábor dal?

Určite veľa trpezlivosti, organizačné schopnosti, pevné nervy, nový pohľad na svet, ale hlavne nové vzťahy. Spoznala som veľa ľudí, na ktorých sa vždy teším – či už starých známych, pomocných vedúcich alebo aj nových vedúcich, napríklad tento rok zdravotníka, ktorí prišli do tímu. Takže určite to nie je len jedna vec, je ich hneď niekoľko.

Pamätáš si ešte na svoje začiatky ako účastníčka?

Bola som na všetkých táboroch, tam sa mi to trochu zlieva, ale pamätám si hlavne ten prechod. Najskôr to bolo o tom, že rodičia boli vedúci, tak som tam proste musela ísť. Vtedy som si hovorila, že ja tu nechcem byť. Ale keď som sa dostala do tímu a mala som na starosti aj deti, zrazu som pocítila zodpovednosť a mám len pozitívny pocit. A pochopila som, že môj prístup sa musí zmeniť – že už to nie je o tom, že „musím“, ale že tam chcem byť pre deti. Dnes už chodím s radosťou. Výrazný bol pre mňa hlavne prechod z účastníčky na vedúcu. Tým, že sú moji rodičia tiež vedúci už od začiatku VeDeLePa, nás ako deti brali automaticky so sebou. Účasť teda bola povinnosťou, či sa mi to páčilo a či nie. A že som bola teda niekedy poriadne náročný účastník, často ufrflaný a večne nespokojný. Potrápila som nielen rodičov, ale aj vedúcich.

Potom však nastal zlom, keď som sa dostala do veku pomocného vedúceho. Zrazu som dostala na starosti tím detí, z ktorých polovicu tvorili rovnakí ufrflanci ako som bola ja. Nadšenie z vyššieho postavenia teda rýchlo vymenilo prekvapenie. Prekvapenie z nastaveného zrkadla. Tábor bol navyše postavený aj na súťažných aktivitách a na to, aby ste vyhrali ako tím, ste prekvapujúco potrebovali aj tímovú spoluprácu. Čiže niečo ako motivácia, povzbudzovanie a podnietenie aj tých detí, ktorým sa spolupracovať veľmi nechcelo. Veď kto vie, či tu práve aj oni nie sú viac menej nedobrovoľne a nezide sa im niekto, kto ich pochopí. Vtedy mi došlo, že nielenže v tíme takéhoto motivátora potrebujem, ale aj to, že ním potrebujem a chcem byť práve ja. Odvtedy už sa dívam na tábor úplne inými očami.

Čo pre teba znamená byť dnes medzi vedúcimi?

Keď sa povie VeDeLePocibr, mne sa hneď vybaví tím vedúcich. To

je pre mňa najväčšie svedectvo – že sú tu ľudia, ktorí sú ochotní, milí, obetaví. Každý prinesie niečo iné, ale spája nás to, že máme radi prácu s deťmi a chceme im dať zo seba to najlepšie. Je radosť s takým tímom spolupracovať.

Čo ťa na tábore najviac baví?

Mám rada, keď môžem s deťmi robiť kreatívne veci – napríklad scénky alebo organizovanie Galavečera. Síce je to stres, ale aj veľká radosť. Fascinuje ma, ako sa deti vedia rozohrať a čo dokážu vymyslieť. Niekedy by som neverila, že to zvládnú, ale nakoniec vždy „prekvapia.“

Ako vedúca určite musím povedať: práve tá práca s deťmi. Práve keď som ich videla prichádzať v prvý deň tábora, niektoré vytešené, niektoré trochu vystrašené, ale aj zvedavé... vtedy si vždy znova spomeniem, že som tu pre ne a v podstate aj oni pre mňa.

A uvidíme ťa aj na ďalšom tábore?

Uvidíme, kam ma Pán Boh povedie. Ale verím, že áno. Tento tábor je pre mňa srdcovka – vyrástla som na ňom a dnes je pre mňa veľkou radosťou.

...

Tábor **VeDeLePoCiBr** je viac ako len týždeň hier a dobrodružstiev. Je to miesto, kde sa deti učia priateľstvu, viere a prijatiu. Miesto, kde dorastenci rastú v zodpovednosti a dospelí odovzdávajú skúsenosti. A je to aj svedectvo o tom, že Boh dokáže poskladať rôznych ľudí do jedného tímu a požehnať ich spoločnou službou.

Desať ročníkov za osemnásť rokov je dôkazom, že tábor má svoje pevné miesto v živote našej cirkvi. A hoci sa menia generácie detí aj vedúcich, jedno zostáva – radosť zo spoločenstva a Božie vedenie, ktoré tento tábor nesie od začiatku. ■

VeDeLePoCiBr 2025 – CIEĽ (NE)ZNÁMY (MÝTO POD ĎUMBIEROM)

Čo sa stane, keď sa po dvoch rokoch stretne partia vedúcich a detí? My sme to zažili v nedeľu 27. júla, keď sa začal ďalší, v poradí už desiaty, tábor VeDeLe-PoCiBr. Tentoraz v Mýte pod Ďumbierom.

Názov témy tábora znel tak trochu záhadne – CIEĽ (NE)ZNÁMY. Akoby sme sa chceli vybrať na dobrodružnú cestu a neboli si celkom istí, kam vlastne dôjdeme. Pripomenuli sme si príbeh putovania Izraelského národa z Egyptského otroctva do zaslúbenej zeme, v ktorom môžeme nájsť obraz nášho vlastného života. Aj my potrebujeme vyslobodenie z otroctva hriechu, o ktoré sa dokáže postarať iba Pán Boh svojou mocou. Na ceste nás čakajú prekážky a nevieme ako sa presne skončí náš život tu na zemi. Ale jedna vec je známa – ten konečný cieľ – a na to sa môžeme spoľahnúť. Pán Boh pripravil pre nás dobrú budúcnosť v Kráľovstve svojho Syna Pána Ježiša.

Tému tábora odrážali aj táborové aktivity. Neboli sme deťmi, ale obyvateľmi kráľovstva. Keď kráľovskí prieskumníci objavili novú krásnu krajinu, náš dobrý kráľ rozhodol, že sa tam presídlime.

Všetky deti boli rozdelené do vozov (tímov) podľa farieb a značiek vozov (áut), ktoré viedli strážcovia karavány (pomocní vedúci). V týchto vozoch trávili pútnici (deti) celý svoj deň počas aktivít a hier. Okrem toho sme mali aj dielne so širokým výberom možností.

No najlepšou časťou tábora boli trhy, pretože práve vtedy bola príležitosť minúť svoje úspory diamantov, ktoré deti mohli získavať tak za každodenný poriadok na izbách, ako aj za aktivity alebo ako iné odmeny. Trhy boli veľmi pestré od wafli cez štrkáčka vo vreci až po zážitkové poukazy, alebo vrele objatie od vedúceho. Ale keď sa konali trhy druhý raz, už sa dali nakúpiť aj hračky, knižky a ozdôbky a v ponuke bola aj Ksichtáreň s možnosťou maľovania tváre.

Ale štvrtkový večer bola doslova nočná mora, lebo na nás čakala nočná hra. Samozrejme, kto videl deti len pred a po si myslel, že sa tam nikto nebál. Lebo, ako dobre vieme, pred nočným pochodom lesom

bol každý odvážny, a keď sa už vrátil späť, tak sa musel zahrať na veľkého hrdinu. No ten, kto bol v lese a videl tie vystrašené pohľady a počul ten krik, ten veľmi dobre poznal pravdu.

V piatok bola pred nami veľká skúška, teda dokonca až dve veľké skúšky: olympiáda, kde sme overili zručnosti pútnikov z hľadiska fyzických a logických zručností a večer na Sympóziu pri hraní scénok pred širokým publikom celej karavány vrátane troch vzácnych hostí, očividne z inej kultúry, ktorí obetovali svoj čas a stali sa súčasťou poroty.

V sobotu sme strávili večer tak trochu inak... Keďže to bol posledný večer tábora, bol veľmi slávnostný, aby sme si ho najviac užili a zároveň zaspomínali na celý týždeň. A nazvali sme ho Galavečer. Ale okrem spomínania sa udeľovali aj ceny pre tých, ktorí boli v niečom naj zo všetkých pútnikov. Medzitým boli aj malé reklamné prestávky s najväčšou hviezdou – Alzákom, ale taktiež hra taxi, tancovačka alebo paródia na vedúcich.

Myslím si teda, že každý, kto prišiel na VeDeLe-PoCiBr 2025, to neolutoval, či už to bol účastník alebo vedúci. Aj napriek tomu, že sme spolu museli okrem tých krásnych chvíľ ako Galavečer zažiť aj tie niekedy trochu strašidelné ako Nočná hra. A ako si môžem byť taká istá, že to bol super tábor? No predsa som to videla poslednú nedeľu vo veľa zaslzených očiach, dokonca aj v očiach tých, ktorí pred týždňom prišli a len nimi gúľali.

Na záver sa chcem zo srdca poďakovať všetkým vedúcim, ktorí obetovali svoj čas, energiu a neraz aj pohodlie, aby pripravili deťom nezabudnuteľný týždeň plný hier, zážitkov a priateľstiev. Ďakujeme aj za každý úsmev, povzbudivé slovo a trpezlivosť, s ktorou sprevádzali pútnikov na ich ceste za (NE)ZNÁMYM CIEĽOM. No najväčšia vďaka patrí nášmu Pánu Bohu, ktorý nás počas celého tábora chránil, požehnával a daroval nám radosť z toho, že sme mohli byť spolu. Bez Neho by tento tábor nikdy nemohol byť taký krásny, akým naozaj bol. ■

Vierka Nemšáková ml. pomocná vedúca

MLADÍ UKRAJINE

Naša dobrovoľnícka cesta

KRISTÍNA UHLÍKOVÁ, CB Bratislava-Cukrová
foto: TÍM MLADÍ UKRAJINE

Približne 120 kilometrov severozápadne od Kyjiva, za mestami Buča, Irpiň a Boroďanka sa rozprestiera malá dedinka s názvom Pidhajne. Počas postupu ruských vojsk na Kyjiv, na začiatku plnoformátovej vojny, tu Rusi narazili na ozbrojený odpor, a tak nechali Pidhajne zbombardovať. Preto je 90% domov v Pidhajnom zničených.

Niekoľko rodín z dvoch malých protestantských zborov z Kyjiva prežilo ako svoje poslanie pomáhať obyvateľom tejto zdevastovanej obce a prinášať im evanjelium. Na začiatku bola najmä humanitárna pomoc a bohoslužby, ktoré sa konali doslova na ulici bez ohľadu na počasie. Neskôr sa im podarilo postaviť trojpodlažnú budovu, ktorá sa stala misijným centrom cirkvi v Pidhajnom, a tam sa presunuli i bo-

hoslužby. Niektorí z kyjivských misionárov tiež postupne začali pomáhať s rekonštrukciou či znovupostavením domov pre miestnych obyvateľov. Dnes je tu okrem iného kaviareň a niekoľkokrát ročne sa tu konajú tábory pre deti z okolia rôznych vekových kategórií.

Toto leto sa už druhýkrát vytvorila partia 12 mladých ľudí z prostredia neziskovej organizácie D3 a škôl CS Lewisa v Bratislave, ktorá sa vydala na cestu do Pidhajného. V spolupráci s našimi ukrajinskými priateľmi sme pomáhali s organizáciou detského tábora a s rekonštrukciou dvoch stavieb.

Vždy na začiatku dňa sme sa rozdelili na dve skupiny – jedna zostala na detskom tábore a druhá šla pomáhať so stavbami.

Jedna bola na pozemku Denisa a Jany, ktorí spolu vychovávajú dve deti (a tretie je na ceste). Denis pracoval ako automechanik, kým mu dielňu nezničila bomba. Dielňa je nevyhnutná na to, aby Denis mohol znova robiť svoju prácu a dokázal sa postarať o rozrastajúcu sa rodinu. Chystali sme výstuž – krájali sme oceľové prúty, ktoré sme ohýbali do potrebného tvaru, viazali ich a vkladali do jamy. Následne sme betonovali základy.

Druhá partia chlapcov pracovala na stavbe domu pre Mášu a jej rodinu. Máša má dôležitú rolu v komunite a je veľkou oporou pre misijný projekt. Na tejto stavbe sme pomáhali najmä s nekonečným morením dreva a následne sme z tohto dreva urobili podlahovú konštrukciu celého domu.

V rámci denného tábora prichádzalo každý deň približne 50 detí vo veku od 6 do 16 rokov. Náš tím mal na starosti workshopy a športové hry. Kým jedna časť detí sa rozprávala o biblických postavách, ktoré čelili dôležitému rozhodovaniu medzi dobrom a zlom (napr. Adam a Eva, Noe, kráľ Saul...), druhá časť detí trávila čas s nami. Spolu s deťmi sme vyrábali náramky alebo gumipušky z balónikov, hrali sme sa spoločenské hry či modelovali z rýchloschnúcej hliny.

Pri podpore tábora a stavebných prác sme využili financie, ktoré sa nám podarilo vyzbierať vďaka verejnej zbierke cez internet, ale aj vďaka príspevku od organizácie Navigátori a vďaka zbierke a príspevku od zboru Cirkvi bratskej na Cukrovej v Bratislave.

Naša pomoc je však z perspektívy potrieb Ukrajiny len kvapkou v mori. S istým zahanbením sme si uvedomili, že pre ľudí žijúcich vo vojnu zmietanej krajine je najväčším povzbudením a darom samotná

Organizátori aj s deťmi z tábora pred budovou misijného centra v Pidhajne

Vlajočky na Majdane

naša prítomnosť – to, že sme na nich nezaбудli, že niekomu na nich záleží natoľko, že cestoval 24 hodín na miesta, kde sa mnohí iní ľudia neodvážia.

Pán Boh nás na našej ceste zvláštnym spôsobom ochraňoval. Keď sme prichádzali do Kyjiva, mesto sa prebúdzalo po dovtedy najväčšom útoku, ale nasledujúca noc bola v podstate pokojná. Keď sme z Kyjiva odišli do Pidhajného, útoky na Kyjiv opäť zosilneli, a keď sme sa do Kyjiva vrátili, tesne pred odchodom na Slovensko, čakala nás najtichšia noc bez jediného útoku.

Keď sme v Pidhajnom zaspávali, jasne sme počuli bzučanie dronov, ktoré sa ponad nás presúvali na hlavné mesto. Je ťažké opísať túto surreálnu skúsenosť pre tých, ktorí to nezažili – vedomie, že vo vzduchu je výbušnina, ktorá útočí o niekoľko kilometrov ďalej a vy to pozorujete spočiatku ostražito, neskôr s narastajúcim hnevom z bezmocnosti a z toho, že v tejto odludštenej forme boja akoby nebolo nikoho, kto by mal výčitky svedomia za pohromu, ktorú ide spôsobiť.

V rámci krátkeho času, ktorý sme strávili v Kyjive, sme sa boli pozrieť na Majdane nezávislosti. Bol to silný pohľad – námestie bolo posiate malými ukrajinskými vlajočkami. Čo vlajočka, to padlý vojak. Veľa sme mlčali.

Navštívili sme tiež Národného múzeum histórie Veľkej vlasteneckej vojny, ktoré sa nachádza pod sochou Matka Ukrajina. Pôvodne tu bolo možné nájsť skvele spracované obdobie druhej svetovej vojny. V posledných rokoch však začali Ukrajinci dokumentovať svoju históriu priamo počas toho, čo sa deje. A tak múzeum zachytáva aj súčasnú vojnu proti Rusku. Počas našej exkurzie sa v múzeu objavila skupina vojakov. Väčšina vyzerala mladučko, skoro ako deti. Zistili sme, že je to skupina, ktorá sa chystá nastúpiť po prvýkrát na front a v rámci príprav absolvujú návštevu tohto múzea. Napadlo nám, že sme práve stretli mŕtvych ľudí. Títo vojaci sa s veľkou pravdepodobnosťou nedožijú konca vojny. V istej chvíli sme sa obrátili na veliteľov a s pomocou našej sprievodkyne sme im povedali: „Sme zo Slovenska a veľa ľudí z našej krajiny si neuvedomuje, že bojujete aj za nás. Ďakujeme.“

Keď sme sa s istým odstupom po návrate do Bratislavy rozprávali o tom, čo sme zažili, jeden z dobrovoľníkov povedal: „Každý deň si kladiem otázku, či žijem život, ktorý je hodný tejto obety.“ ■

WE LOVE JESUS – WE LOVE WAVES

Stáž v SurfChurch v Porte

NELA JUHAŠČÍKOVÁ, CB Hermanovce

Nelku poznáme z prechádzajúcich „poletných“ Dialógov ako autorku táborov v Hermanovciach. Tento rok nám priblíži svoj pobyt v Portugalsku.

Čo je SurfChurch?

Surf Church je spoločenstvo kresťanov, ktoré spája vášeň pre oceán a túžba deliť sa o vieru. Stretnúť ich možno priamo na pláži v Porte.

Surfovanie nie je len ich hobby – je to spôsob, ako sa približujú k ľuďom. Keď idú do vln spolu s ďalšími surfermi, prirodzene nadväzujú priateľstvá a otvárajú rozhovory, ktoré často vedú aj k evanjeliu. Tak sa z obyčajného športu stáva most medzi komunitou a tými, ktorí by si inak k viere cestu nenašli.

Okrem surfovania sa členovia Surf Church stretávajú aj na spoločných modlitbách, pri štúdiu Biblie či pri jedle. Ich cieľom je ukázať, že nasledovať Ježiša Krista nie je len o nedeľnom rituáli, ale o živote naplno – či už na vlně, pri hudbe, alebo pri obyčajnom rozhovore s priateľmi.

Surf Church Internship – život v komunite pri oceáne

Surf Church v Porte ponúka stáž pre ľudí rôzneho veku. Zmyslom tejto stáže nie je len prísť a odrobiť si dobrovoľnícke hodiny, ale stať sa súčasťou komunity, ktorá žije spolu. Cieľom je budovať priateľstvá s domácimi, otvárať rozhovory o viere, slúžiť tam, kde je to potrebné, a učiť sa, čo znamená byť misiónárom uprostred bežného života.

Život stážistu je pestrý a dynamický. Súčasťou každého týždňa je stretávanie sa s novými ľuďmi, spoločné modlitby a štúdium, praktická pomoc pri činnostiach Surf Church, čas na pláži s komunitou či služby pre ľudí v núdzi. Okrem toho je veľa príležitostí zapojiť sa do ďalších aktivít podľa darov a schopností – či už ide o praktickú prácu, kreativitu alebo osobnú službu.

Raz za mesiac sa celá komunita zapája do väčších úloh – spoločného čistenia priestorov alebo vedenia tímových stretnutí. Špeciálnou súčasťou leta sú surfové kempy, pri ktorých sa stážisti stávajú členmi organizačného tímu. Dni sú vtedy plné služby aj zábavy, surfovania aj priateľstiev, ktoré vznikajú pri spoločnom dobrodružstve.

Stáž v Surf Church je predovšetkým o živote v spoločenstve. O tom, že evanjelizácia sa môže diať aj pri surfovaní, spoločnom varení či jednoduchom rozhovore na pláži. A o tom, že nasledovať Ježiša znamená premeniť každodenné chvíle na priestor, kde sa buduje niečo hlbšie – vzťahy, viera a život, ktorý má zmysel.

Ako sme objavili Surf Church

Dlho sme s Anet premýšľali, čo robiť po strednej škole. Neboli sme si iste, akú vysokú školu si vybrať, a tak sme sa rozhodli dať si rok voľno. Nechceli sme ho však len „prečkať“ – túžili sme ho využiť na prehĺbenie nášho vzťahu s Bohom.

Začali sme preto hľadať rôzne stáže a misijné príležitosti po svete. Ponúk bolo veľa, no nakoniec nás oslovila jedna konkrétna – Surf Church v portugalskom Porte. Bola to pre nás výzva – neznáme mesto, noví ľudia, iný jazyk aj kultúra. Prvé týždne boli plné neistoty a otázok, či sme sa rozhodli správne.

Veľakrát sme museli vystúpiť zo svojej komfortnej zóny. Služba, ako všetci vieme, nie je vždy jednoduchá – niekedy sme boli unavení, mali sme pocit, že už nevládžeme, a predsa bolo treba pomáhať ďalej. Práve v tých chvíľach sme však najviac zakúšali, že Boh sa o nás stará. Vždy sme mali všetkého dosť – či už sily, peňazí alebo podpory.

Súčasťou programu sú nielen praktické služby a čas na pláži, ale aj duchovné aktivity. Zorganizovali sme modlitebný týždeň, kde sme slúžili chválami. Iní slúžili slovom. Každý mal možnosť 10 až 15 minút zdieľať svoje zamyslenie či „input“, a potom sme sa spoločne modlili za rôzne oblasti našich životov. Každý týždeň sme sa tiež zapájali do **outreachu (misie v meste)** – vyšli sme do mesta alebo do parku a rozdávali sme zadarmo kávu. Tieto chvíle nám dávali prirodzenú príležitosť rozprávať s ľuďmi o Bohu a o Surf Church, nadväzovať priateľstvá a pozývať ich spoznať komunitu.

Postupne sa veci začali meniť. S každým novým priateľstvom, so spoločnými chvíľami v komunite aj so službou na pláži sme začali vidieť, ako si nás Boh

používa – nie napriek našim slabostiam, ale práve cez ne. Učíme sa, že misiou nie sú len veľké projekty, ale aj obyčajné rozhovory, pomoc druhým a ochota žiť život naplno tam, kde sme.

Čím dlhšie sme tu, tým viac si uvedomujeme, že toto rozhodnutie nebolo o „prestávke od školy“. Bola to šanca vyrásť, spoznať samých seba a vidieť, ako Boh koná – aj na pláži pri oceáne, aj v malých každodenných veciach.

Surf Camp

Jedným z najkrajších zážitkov bol pre nás Surf Camp – týždňový kemp pre ľudí od 18 rokov. Nie je to surfová škola v klasickom zmysle. Áno, každý deň sme dostávali teoretickú aj praktickú pomoc, aby sme sa zlepšili v surfovaní, ale rovnako dôležitou súčasťou bolo študovanie Biblie, rozhovory o viere, o tom, kto je Ježiš a čo znamená nasledovať Ho.

Deň sa začínal spoločnými raňajkami, po ktorých nasledoval krátky „devotional“ – zamyslenie nad Božím slovom a chvály. Až potom sme sa presunuli na pláž. Nie všetci účastníci boli skúsení surferi – niektorí stáli na surfe po prvýkrát v živote. Ale postupne, s pomocou trénerov a povzbudením od komunity, sa každý naučil chytať vlny.

Po surfovaní sme si spoločne vychutnali obed a načerpali energiu. Poobede nasledoval oddych a hry – loptové aj stolné, kde sme sa zabávali a ešte viac spoznávali ostatných účastníkov. Večer sme mali spoločný program, počas ktorého nám rečník rozprával o tom, ako máme svietiť vo svete podľa Matúša 5, 16: *Tak nech svietí vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslávili vášho Otca v nebesiach.* Tento rok bol pre Surf Church výnimočný – oslávili sme 10 rokov od jeho založenia. Pre komunitu to bola príležitosť poďakovať sa Bohu za všetko, čo počas desaťročia vykonal, a zároveň sa tešiť na to, ako bude pokračovať v budovaní priateľstiev, spájaní ľudí a šírení evanjelia naďalej. ■

ŠTEFAN MARKUŠ,
CB Bratislava-Cukrová

MÝTUS A REALITA

Deň ústavy a kráľa Sv. Štefana I. (20. augusta)

Syna veľkokniežaťa Gejzu z dynastie Árpádovcov Vajka prekrstili a dostal nové meno Štefan I. (asi v roku 974). Sviatosť „ponorenia do vody“ podľa legendy celebroidal pražský biskup Sv. Vojtech. V rokoch 995 – 997 sa stal kniežaťom Nitrianskeho kniežatstva a počas vianočných bohoslužieb v roku 1 000 bol Štefan I. – so súhlasom cisára Ota III. – intronizovaný na uhorský trón. Korunu prvému „apoštolskému“ kráľovi poslal údajne sám pápež Silvester II. Štefan I. dokončil proces budovania kráľovstva Uhrov. Ovládol územia Karpatskej kotliny, juhozápadné a južné oblasti Vojvodiny, Chorvátska, dnešného Slovenska a časť Sedmohradska. Vytvoril základy cirkevnej organizácie, založil diecézu Ostrihomského a Kaločského arcibiskupstva a sieť biskupských sídiel.

Štefan I. zomrel 15. augusta 1038 a bol slávnostne pochovaný v Stoličnom Belehrade (dnešnom Székesfehérvári). Exhumácia jeho telesných pozostatkov sa udiala v roku 1083, keď na popud kráľa Ladislava I. pápež Gregor VII. vyhlásil Štefana I. za svätého. Slávnostná kanonizácia sa uskutočnila 20. augusta 1083. Koincidencia dátumov otvorenia hrobu s aktom svätorečenia predestinovala ďalší vývoj udalostí. Predovšetkým výsledok exhumácie rímskokatolícka cirkev prehlásila za znamenie neba. Pravá ruka Štefana I. totiž zostala v truhle aj po 45 rokoch neporušená. Dolnú časť pravice zo sarkofágu vyňali a stala sa posvätnou relikviou s nebývalým dosahom. Žiaľ, kráľovský prsteň, ktorý kráľ mal mať na pravej ruke v hrobe nenašli. Zdokumentovali iba stopy na prostredníku, z ktorého klenot s diamantom pravdepodobne niekto násilne stiahol, nevedno kedy. Svätorečenie kráľa je podľa maďarskej historiografie kontroverzné a nezaslúžené, lebo historické udalosti nezakryté dokazujú,

že Štefan I. počas svojho života zavraždil niekoľko ľudí a neštítal sa prestupovania Desatora (rozštvrtil telo kniežaťa Kopáňa a oslepil svojho bratranca Vazula). Napriek „smrteľným hriechom“, ktorých sa Štefan I. dopustil, najvýznamnejším sviatkom v dejinách Maďarov je dátumu 20. august, ktorý spája dve historické udalosti v Uhorsku – kanonizáciu kráľa a založenie Uhorského štátu. Pôvodne sa pamiatka korunovácie slávila 15. augusta, deň Nanebovzatia Panny Márie, ale kráľ Ladislav I. Svätý ho presunul na 20. august, aby sa zhodoval s dňom kanonizácie. Hybridná pamiatka má národný význam. Štefan I. bol prvým kráľom Uhorska, zaviedol kresťanstvo ako štátne náboženstvo, vybudoval cirkevnú správu a bol prvým kanonizovaným kráľom v Uhorsku. Mimochodom, Svätý Štefan I. zveril svoju monarchiu pod ochranu Panny Márie. Legenda o „Kráľovstve zasvätenej Márii“ (Regnum Marianum) vhodným spôsobom vyjadruje historické prepojenie politiky s náboženstvom. Počas vlád premiéra Viktora Or-

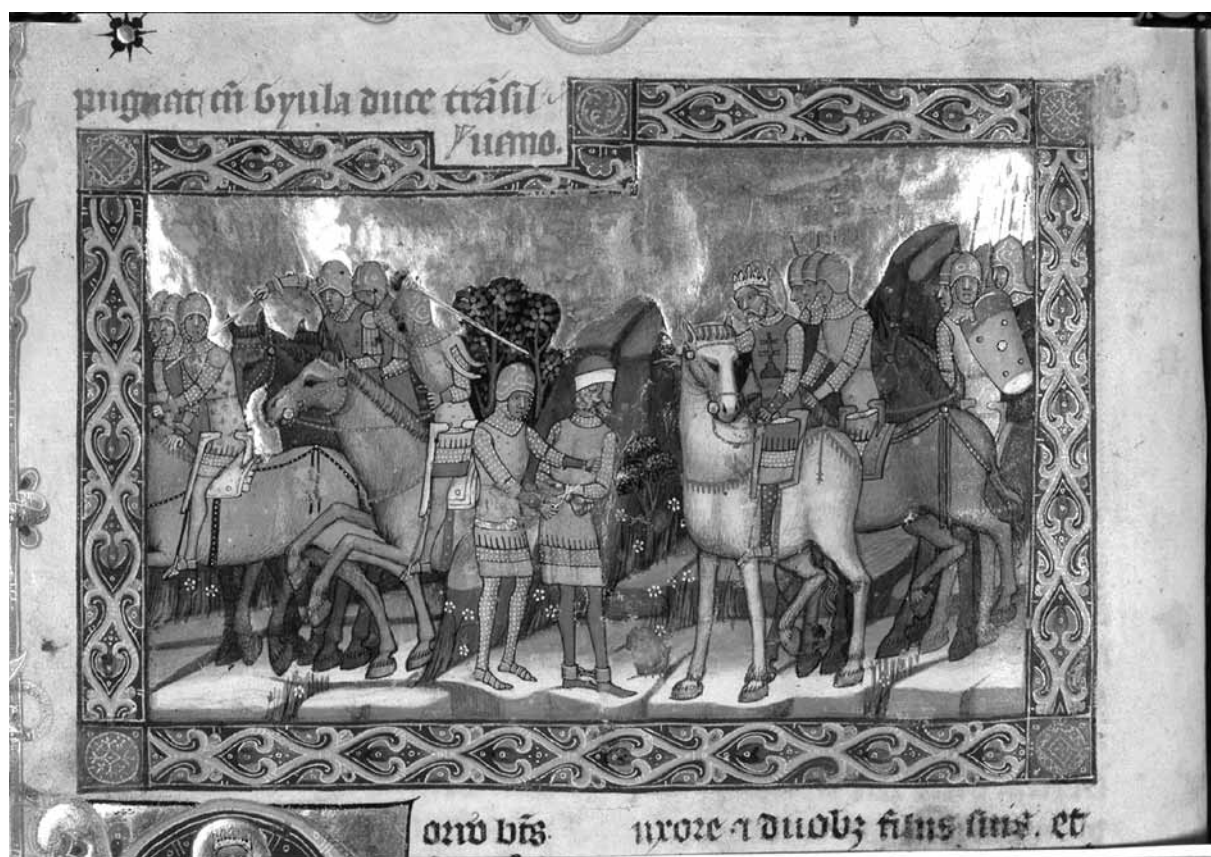
bána štátny sviatok 20. augusta bol premenovaný na Deň ústavy a kráľa sv. Štefana I. Podľa tradície je súčasne sviatkom aj „nového chleba“, ktorým si Maďari pripomínajú ukončenie žatvy. Sv. Štefan I. nemá v slovenskom historickom povedomí také silné miesto, jeho reformy a vládnutie ovplyvňovali aj udalosti na slovenskom území Horného Uhorska, najmä po začlenení Nitrianskeho kniežatstva do správy Veľkého Uhorska.

Szent Jobb körmenet (Okružná procesia Svätej pravice), ktorá nasleduje po sv. omši pred katedrálou Sv. Štefana vždy 20. augusta je okázalou cirkevno-štátnou slávnosťou. Doslovný preklad je trefný, lebo naozaj ide o nosenie relikvie dookola po vyznačených uliciach hlavného mesta. Počet povinných kôl je limitovaný počasím a záujmom účastníkov. Procesie v minulosti neprebíhali každý rok, lebo relikvia nebola v trvalom vlastníctve Uhorského kráľovstva. „Putovala“ po celej Európe. Ocitol sa v Turecku, Rumunsku, Bosne-Hercegovine, Česku, Chorvátsku aj v Rakúsku. Bola ukoristená, ukradnutá, predávaná a vydražovaná. O neobyčajnú relikviu sa zaujímali rôzni magnáti. Maďarská historiografia tvrdí, že ju zachránila Mária Terézia a klenot prinavrátila do Uhorska v r. 1771. Prvá verejná procesia sa uskutočnila pri príležitosti 900. výročia smrti Sv. Štefana I. v roku 1938 za prítomnosti kráľovského miestodržiteľa Miklósa Horthyho a premiéra Bélu

Imrédyho (už silne sympatizujúceho s fašizmom). „Svätú pravicu“ ponosili po všetkých župách po-trianonského Maďarska. Odvtedy sa datujú okázalé slávnosti – vždy za účasti vládnej moci – aj keď 20. august je „iba“ cirkevným sviatkom.

Počas II. svetovej vojny relikviu nemeckí fašisti ukoristili a ukryli v jednej salzburskej jaskyni. Americká vojenská misia ju vrátila do Červenou armádou obsadeného Maďarska. Po nastolení diktatúry proletariátu, komunisti náboženské procesie zakázali a zapečatili ju v ocelevej skrinke v katedrále Sv. Štefana. Pokusy o vysvetlenie „zázraku“ neporušenej pravej ruky prvého uhorského kráľa neúspešali. Existujú písomné záznamy o analýze obsahu sarkofágu Štefana I., ktoré preukázali totálny rozpad všetkých mäkkých biologických častí tela. Veľkou záhadou zostáva jeho nerozpadnutá pravica, zovretá do päste. Zachovali sa nákresy, ktoré znázorňujú polohu uloženého tela v sarkofágu. Kostí ľavej ruky kráľa zostali vystreté a ležali pozdĺž tela. Prečo sa pravá dlaň zovrela do päste? V Maďarsku sa fenoménu „Svätá pravica“ vyjadrovali významní odborníci.

Profesor anatómie (Miklós Réthelyi) prehlásil, že „genetický výskum (vrátane testov DNA) je nevyhnutný a mal by zmysel iba vtedy, keby zo strany cirkvi a vedeckej komunity sa vykryštalizovali otázky, ktoré s pozostatkami kráľa Sv. Štefana I. súvisia.

Čo dnes o časti pravej ruky vieme je iba to, že máme k dispozícii menšiu mužskú ruku, ktorá je veľmi dobre zachovanou „múmiou.“ Konštatovanie neuspokojila a zvedavcov aj naďalej trápi otázka, prečo cirkev zatiaľ nepovolila testy DNA? Verím však, že zdravý úsudok raz prenikne aj medzi cirkevnú hierarchiu. Antropológ (Konrád Szántó) vysvetľuje, že „...na pravej strane v bazilike, kde bol umiestnený sarkofág sa v jedno teplé a suché leto dramaticky zmenila teplota, v dôsledku čoho sa z pravej ruky rýchle vyparila voda. Náhle vysušovanie vyvolalo zmrštenie končatiny. Právě rameno od lakťa sa ohlo a dlaň sa sformovala do polohy päste.“ Žeby sa vedec uspokojil s takouto hypotézou a vysvetľoval „zázrak“ zachovanej pravice špekulatívnou úvahou? Kontroverzný výklad podal iný antropológ (Ádám Bochkor) a tvrdí, že pravá ruka musela byť v sarkofágu uložená na najvyššom bode tela, a tak vystavená vyššiemu teplému gradientu vzduchu, čím sa zмумifikovala. Historik (Árpád Kulcsár) sa vyjadril kriticky a hovorí, že pôvodná relikvia počas tureckej invázie do Karpatskej kotliny bola pravdepodobne zamenená za kus dovezenej mumifikovanej ruky z Egyptských pyramíd (*sic!*). Archeológ (György Györffy) zase zastáva názor, že zachovanú pravú päst možno vysvetliť iba predpokladom, že kráľ bol dvakrát pochovaný. Keď telo premiestňovali z predbežnej truhly do sarkofágu, telo bolo už zмумifikované a kráľova pravá ruka sa už vtedy v zovre-

tom stave od tela oddelila. Toto znie najpravdepodobnejšie, ale stále sa nedokážeme zbaviť pocitu, že dochádza k mystifikácii príbehu. „Ak vyvstane otázka o hodnovernosti relikvie, vo všeobecnosti môžeme prehlásiť, že na základe literárnych prameňov a vedeckými poznatkami z histórie, autenticitu relikvie nemôžeme so 100% istotou dokázať“ – tvrdí Györffy. Zaujímavé!

Takže, existujú mýtické hypotézy a žiadne reálne vedecké dôkazy. Nazdávam sa, že podobný osud stíha všetky náboženské relikvie, vrátane fúzov Mohameda v Omarovej mešite v Jeruzaleme. Keďže kdekoľvek má zaručene pravdivé vysvetlenia „záračných“ javov, dovoľím si vysloviť názor na existenciu „Szent Jobb-u“. Kráľ Sv. Štefan I. bol bohabojný kráľ, ktorý kresťanskú vieru bránil duchom aj mečom. Viedol bratovražedný boj aj vo vlastnej rodine. Jeho najväčším odporcom bol pohanský Šomodský vojvoda Kopáň, ktorý sa chcel krvismilne oženiť so Štefanovou matkou, a tak získať nástupnícku moc. Štefan (Géjzov prvorođený syn) Kopáňa v bitke pri Veszpréme porazil a vlastnou rukou (možno práve tou pravou) ho rozštvrtil. Čo ak zachovaná pravica kráľa Sv. Štefana I. je mementom, že mumifikovaná zovretá ruka vraždila a prsty sú poškrvnené krvou vlastnej rodiny? Nepripomína relikvia symbolicky prikázanie z Desatora? Paradoxom dejín je, že vrah sa môže stať kandidátom na svätorečenie. ■

Po 12 rokoch sa končí príbeh CZŠ Narnia Pezinok a otvára sa nová kapitola v živote školy – Narnia Čierna Voda (pri Bratislave).

NARNIA JE PRÍBEH

(Príhovor MILANA MITANU na konci školského roka 2024/2025 v CZŠ Narnia Pezinok)

Narnia je príbeh. Kniha Narnia je príbeh. Film Narnia je príbeh. Naša škola Narnia je príbeh. Ak som to dobre zrátal, zhruba 400 detí bolo počas tých 12 rokov pasovaných za rytierov a rytierky Narnie, teda 400 príbehov, plus tie ďalšie – rodičovské, učiteľské, komunitné.

Mám rád príbeh, ktorý ma vtiahne, strhne, ktorý má netuctové postavy, zaujímavú zápletku, pointu presahujúcu samotný dej. Príbeh, pri ktorom sa mi opakovane stáčajú pery do úsmevu, oči zvlhnú slzami, a na konci ktorého si poviem: som vďačný, že som sa vlastne stal jeho súčasťou. Pezinská Narnia bola jedným z takýchto príbehov – dokonca som ho nečítal či nesledoval na obrazovke, ale spolu s vami žil.

K príbehu patria aj silné emócie. Nestačí iba racionalita či vôľa. Keby som sa spýtal našich učiteľiek, učiteľov, vychovávateľiek, nepedagogických pracovníkov, aby povedali, koľkokrát v tomto 12 ročnom príbehu plakali, radovali sa, boli nahnevaní, alebo naopak hrdí a poctení, tak by zrejme išlo o stovky silných príbehov pocitov. Slovné hodnotenia žiakov majú tiež vyvolať emóciu, tiež sú istým mini príbehom.

Jednotlivé kapitoly tej našej „knihy“ by sa dali pomenovať ako: Rodí sa sen; Začiatok a zázrak; Parkovanie, jedáleň a vážnejšie problémy; Pandemické teamsy, Znovu tvárou v tvár; Šok z BSK; Sťahovanie – koniec prvej časti. Vnímame aj v tých názvoch tú dynamiku, príbehy, emócie?

Ale, najpodstatnejší – naozaj najpodstatnejší – je konkrétny príbeh každého jedného rytiera a rytierky Narnie. Každé jedno dieťa, ktoré vstúpilo do Narnie je príbehom samotným – 400 unikátnych, krásnych, komplikovaných, jedinečných, rodičom vrásky i radosť prinášajúcich príbehov. Narnia je vlastne len kapitolou v týchto 400 príbehoch, ktoré sa volajú Šimon, Oski, Obi, Hanka, Mary, Zoja,

a ďalších zhruba 390 mien. Vy, rodičia, poznáte ten príbeh vášho dieťaťa od začiatku, do detailu. Viete aj to, čo predchádzalo jeho zrodeniu, ako to bolo, keď bolo bábätkom, škôlkarom, škôlkarkou, ako je to teraz, keď je rytierom, rytierkou, no nepoznate, ako ten príbeh bude pokračovať, ako ho bude písať život. Dúfate, máte predstavy, modlite sa, no zároveň z vlastného príbehu viete, že – ako vravieva klasik: „Je to komplikované!“ Mať zmysluplnú robotu, ktorá uživí rodinu; zvládať vzťahy, napätia v spoločnosti, nielen prežívať, ale žiť príbeh.

Narnia je vlastne kapitolou v príbehu s názvom život. Dalo by sa povedať, že víziu nás, ktorí sme doteraz stáli za Narniou, by sme mohli vložiť do otázky: Ako s myšlienkami na Aslana pomôcť tomu, aby sa zo 6-ročných rytierov a rytierok stali skutoční zrelí princovia a princezné, osobnosti plné tej najautentickejšej ľudskosti?

Tú krásne opísal katolícky kňaz Marek Orko Vácha: „Prial by som si, aby chlapci chodili na bojové umenia a dievčatá, aby sa vedeli, a hlavne chceli pekne obliecť, a aby sa o seba starali, a obaja, chlapci a dievčatá, aby vedeli tancovať a aby tancovali vášnivo a dali do tanca všetok svoj život, všetku svoju clivotu, všetku svoju túžbu, všetku svoju radosť, všetky svoje city, všetku svoju nostalgiu, všetok svoj smútok, všetku svoju energiu, všetku svoju iskrivú elektrinu, aby sa nehanbili v sekunde vykročiť do neznáma a nestrachovali sa lásku vyznať a lásku žiť, aby chlapci objavili svoju mužnosť a dievčatá svoju nežnosť a nechali ich vytrysknúť, aby nestratili zo života ani sekundu, aby zmenili svoj čas a svo-

ju energiu za život tu na Zemi.“ (Preklad z češtiny z knihy: *Nevyžádané rady mládeži*, s.14)

Končí sa kapitola s názvom ôsmaci. Končí sa tiež časť knihy s názvom Pezinská Narnia. Bolo to krásne, vzrušujúce, namáhavé a stálo to za to. Už je pripravená nepopísaná kniha s názvom Čierna Voda. S bážňou i očakávaním otvárame prvé strany, a spolu začíname písať jej príbeh.

A mne nezostáva nič iné, len v tomto momente zvolať: Za Narniu! A za Aslana!

Modlime sa:

Pane Bože, niekto povedal, že history is His story, teda, že dejiny sú Tvojím príbehom. Ty si Tvorcom a Udržovateľom príbehu dejín. Ty máš v rukách aj tých 400 príbehov našich detí. Ochraňuj a veď ich i nás. Nech je súčasťou Tvojho príbehu aj ten ich, aj ten náš. Vďaka za Tvojho Syna Ježiša, za to, že Jeho kríž je stredom histórie, v ktorom je ukryté všetko – náš príbeh, náš život i naša večnosť. Amen. ■

ŠKOLSKÝ ROK

ANNA ČINČURÁKOVÁ TIPULOVÁ

Hmlisté ráno a predsa plné nádeje! Môžeš začať odznova. Chyby a hriechy včerajška sú zabudnuté! Pred tebou sú nepopísané stránky nových dní, a je na tebe, čo sa do nich zapíše! Ale buď si istý, že na nich sakramentsky záleží, pretože raz sa knihy otvoria a všetko bude jasné! Každá skrytá myšlienka, všetko tajné z tvojho srdca vyjde najavo! Ale teraz, môj milý, teraz máš novú šancu žiť lepšie! Môžeš všeličo robiť lepšie. Môžeš viac snívať, viac sa radovať, viac milovať, viac dávať svoje dni Jemu, viac odovzdávať seba – orientovať svoj život tak, aby si ho našiel...

Môžeš kráčať s nádejou, aj keď ráno je hmlisté a nevidíš na koniec tohto dňa, pretože si dostal milosť zobudiť sa doň... Máš milosť nebáť sa, pretože On Ťa podrží!

Tak smelo kráčaj! V ústrety ŽIVOTU, ktorý ti tvoj Pán pripravil, pretože kráčaš v ústrety celej večnosti.

Hospodínove skutky lásky neprestávajú, lebo Jeho milosrdenstvo sa nekončí; „obnovujú sa každého rána, veľká je Tvoja vernosť“ (Nárek 3, 22 – 23). ■

Z ROKOVANIA RCB

September 2025

Rada rozhodla:

že delegáti CB na svetovom zhromaždení IFFEC v Keni v októbri 2026 budú Milan Mitana a Juraj Institoris;

že Konferencia CB (15. – 16. 5.2026) bude v Spišskej Novej Vsi.

Rada schválila:

príspevok ku mzde pre Romana Dirdu z Fondu Levita vo výške 230 euro mesačne (brutto) na ďalší rok do 30. 9. 2026.

Rada vzala na vedomie:

že 31. 8. 2025 bol Ján Verčimák inštalovaný za kazateľa zboru v Spišskej Novej Vsi.

Rada rokovala:

o prípravách Spoločnej konferencie v Ostrave (21. – 22. 11.) i Spoločnej pastorálnej konferencie kazateľov (31. 10. – 2. 11.).

Rada viedla rozhovory:

cez zoom so študijným odborom predovšetkým o príprave februárovej pastorálnej konferencie pre kazateľov, a o situácii s našimi vikármi;

so staršovstvom zboru v Michalovciach. Rada je vďačná za bratov, ktorí previedli zbor neľahkým obdobím posledných rokov. Okrem iného bol mi-

chalovský zbor centrom pomoci ukrajinským utečencom po vypuknutí vojny na Ukrajine;

s bratom Vojtom Tóthom (starší zboru Mozaika Košice) o jeho možnom smerovaní k diakonickej či kazateľskej ordinácii. Obe strany sa zhodli na potrebe dozretia rozhodnutia pre ďalší krok správnym smerom.

Podpredseda Rady Miro Moravský pripomenie podpredsedom staršovstiev, prípadne hospodárom, týždeň vďačnosti za kazateľov a informoval o pripravovanom stretnutí s pánom Waderom (Waderova nadácia) v októbri 2025 v Malenoviciach; **v súčinnosti** s Komisiou pre návrhy Rada určila termíny pre podávanie návrhov na Konferenciu 2026:

- 1. kolo podávania návrhov: do 19. januára 2026;
- posúdenie, stanovisko komisie a rozposlanie zborom: do 9. februára 2026;
- 2. kolo – iba pozmeňovacie návrhy: do 9. marca 2026;
- stanovisko komisie a odovzdanie Kancelárii Rady: do 30. marca 2026.

Rada sa zaoberala plánovaním revízií hospodárení zborov.

Predseda Rady informoval o stretnutí s predstaviteľmi organizácie Na každom záleží, a o možnostiach spolupráce ■

OBRACIAME SA NA VÁS S PROSBOU O PODPORU PRE CZŠ NARNIA V BANSKEJ BYSTRICI

Ide o súťaž s názvom „Dvorček od Lidlu“, v ktorej sa škola uchádza o nové multifunkčné ihrisko. Veľmi by pomohlo, keby ste sa zapojili do súťaže a zahlasovali za našu školu. Súťaž funguje na princípe každodenného hlasovania do 19. 10. Čím viac ľudí sa zapojí a bude hlasovať pravidelne, tým väčšia šanca na úspech.

Ako môžete pomôcť:

1. Zdieľajte túto žiadosť s vašimi priateľmi, rodinou.
2. Povzbudte ich, aby sa zaregistrovali a hlasovali denne.
3. Pozvite ich, aby sa pridali do WhatsApp kanála, kde im príde každý deň krátka pripomienka na hlasovanie a taktiež tam administrátor nášho projektu bude pridávať aktuality.

Čo konkrétne urobiť:

1. Pridajte sa do WhatsApp kanála: aby ste mali vždy aktuálne pokyny a jednoduchú pripomienku na denné hlasovanie (zabezpečené administrátorom).
2. Zaregistrujte sa do súťaže cez tento pozývaci link: www.dvorchcek/odporucanie

Na stránke súťaže v zozname škôl vyhľadajte Základná škola Narnia, Okružná 2 Banská Bystrica a udeľte jej denne svoj hlas.

O STUPŇOVANÍ A KONSOLIDÁCII

BOHUSLAV PIÁTKO
(šéfredaktor)

Tri stupne to sú, aj keď nezodpovedajú gramatickým pravidlám. Ale – žije tu niekto podľa pravidiel, v pravidlami usporiadanom štáte? V pravidlami usporiadanom zdravotníctve by sme asi nemali najvyššiu úmrtnosť, napríklad na rakovinu, v Európe. V pravidlami usporiadanom štáte by sme všetci, nielen vládna koalícia, vedeli, že štátne financie sa nerozpadli za 3 roky predchádzajúcich vlád, ale za desaťnásobne viac rokov. Spýtajte sa živnostníkov, malých i veľkých podnikateľov, ale aj ľudí na uliciach a v obchodoch, či žijú v pravidlami usporiadanom štáte, alebo či ich zasypáva nezmyselná byrokracia a finančné vydieranie štátom zvané „konsolidácia“ a táraniny vládnych predstaviteľov o nutnosti zaviesť pravidlá a zastaviť rozpad. Podľa slovníkov je rozpad proces, „pri ktorom sa niečo rozpadá alebo rozkladá na menšie časti. V podstate ide o postupné zhoršovanie stavu alebo kvality určitého objektu alebo systému.“

Niekedy v júli ma na sociálnych sieťach celkom prekvapila takmer kampan' o takmer blahobytnom živote slovenských dôchodcov. Nevieť aké pravidlá autori kampane pri tomto tvrdení použili, ale nejako mi nepasujú do faktov, ktoré hovoria, že slovenské dôchodky sú najnižšie v EÚ, ceny potravín najvyššie a inflácia dvakrát vyššia ako priemer EÚ. Ak na zastavenie rozpadnutých štátnych financií bolo treba v 1. konsolidačnom balíku cca 1, 7 miliardy eur s predpokladom, že druhý balík bude do dvoch miliárd, dnes sa druhý balík dotýka miliárd troch. Znamená to, že prvý balík len pláťal diery rozšafne hospodáriaceho štátu, ktorý šetril tak, že sekera je vyššia takmer o miliardu. Od-

Možno si ešte zo školských lavíc pamätáte, čo je stupňovanie. Ak nie, pripomeniem: stupňujú sa prídavné mená podľa presných pravidiel – príponou -ší a predponou naj- napríklad: zlý, horší, najhorší.

Mne napadá trochu iné stupňovanie: Kto nemá zdravotné problémy, nevie, čo je rozpadnuté zdravotníctvo. Kto nie je vo vládnej koalícii nevie, kto zapríčinil rozpadnuté štátne financie. Kto nežije na Slovensku nevie, čo je rozpadnutý štát.

hady sú, že len v zdravotníctve sa neefektívne stráca cez pol miliardy eur. A tých odhadov s vyššou či nižšou sumou šetrenia by sa našlo takmer v každom rezorte. Hoci – za 30 rokov rozkrádania sú podvyživené všetky. (Ktorý stupeň rozpadu to je?)

V demokratických štátoch býva tretím, teda najvyšším stupňom na zastavenie rozpadu, opozícia. Povinnosťou opozície totiž nie je len štekať na karavánu, ktorá ide pokojne ďalej, ale ponúknuť náplň, ktorú ponesie ich karavána. No za dva roky som nezachytil ani jeden návrh na riešenie – okrem siahnutia na sociálne dávky a 13. dôchodky. Ale – priatelia z opozície, to je tiež len ožobracovanie ľudí a nie úspory z neefektívne riadeného štátu. Vládnuci chlapci nám však už ukázali, že vedia „šetriť“ aj na výdavkoch štátu. Energetickú pomoc už nedostanú všetci, ale len 90% domácností. (sic!) Dokonca idú šetriť aj na sebe – veď nielen opozičným ale aj koalíčným politikom idú zmraziť platy. Po ich vlašajšom navýšení. (Ktorý stupeň arogancie a výsmechu to je...?) Alebo si už z nás robia randu? Zrejme vedia, že môžu. V krajine, kde naj dôveryhodnejším politikom je premiér Fico a v predvolebných prieskumoch najsilnejšou stranou opozičné Progresívne Slovensko, si môžu dovoliť, čo chcú.

Zdá sa však, že náš premiér vie, ako rozpad zastaviť. Preto sa postupne (a už aj otvorene) presúva z ako-tak demokratického sveta, do sveta diktátorov. Akoby sa poučil z dejín, že demokracia časom prezreje a utopí sa sama v sebe, a že rozpad môže zastaviť jedine totalita/diktatúra.

Pravidlá gramatiky tento stupeň zastavenia rozpadu nepoznajú. História áno... ■

KRÍŽOVKA

„Štedrý človek..." kráľ Šalamún

Autor: Peter Kailing	495, rímsky	Krmivo	Vrenie	POMÔCKY Akant, Yr, Vakat, Jer, Habit	TAJNIČKA	Mužské meno	Cvičná skladba	Vábil	Rastlina (Acanthus spinosus)
Veľmi krátke vlny (skr.)				Názov Veľkonočnej soboty Voľho (star.)	•				
Sokol (2 slová)					•				
	Etika				•				
	Sabotážou zneškodňuj	Ponoríme	Kardanový klb Poučenie		•				
Nákazlivá kožná choroba					•	Žen. spevný hlas Mňa			
Telovedec (čes.)					•		Zdôraznený súhlas	Meno Du- najejského (rus. hud. sklad.)	Tlačilo
Priesečník 2 priamok				Mníške rúcho Predložka (v)	•				
Kraj na severe Slovenska					•	Možno Dym			
Títo			Odd. techn. kontr. (skr.) Ozn. liet. Rumunska		•		Chem. zn. arzénu Ľudový súd (skr.)		
Poumývaj				Gúľal, valkal	•				
Zaniknutá slovan. hláska				Severská európska krajina	•				

Tajnička krížovky z RELAXU Dialóg č. 6-7/2025

Odvážni dneška pripravujú normálne skutky ZAJTRAJŠKA

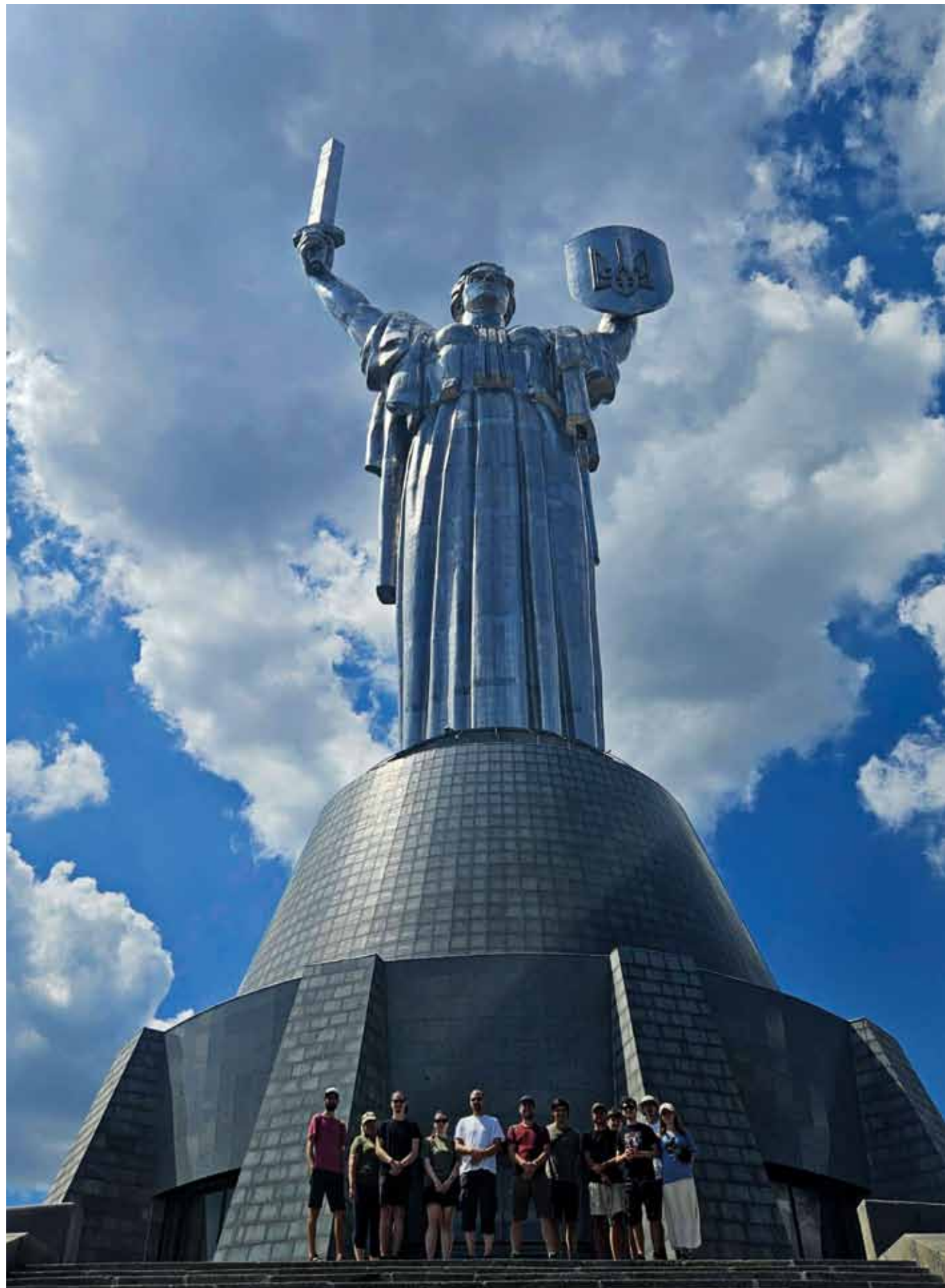
adresy: svatava@swanmail.sk, DIALÓG, Sadová 28, 900 51 ZOHR do 5. 10. 2025.

Nezabudnite nechať na seba kontakt (meno, telefón, adresa).

Správneho riešiteľa všetkých úloh odmeníme reprezentačnou obrazovou publikáciou z vydavateľstva Media Svatava.

Správne odpovede z tohto čísla uverejníme v Dialógu 10/2025.

Stranu pripravil Peter Kailing

Zapojte sa aj vy do tvorby Dialógu: svatava@swanmail.sk,
v diskusnom fóre na: www.dialog.cb.sk, písané na adresu redakcie.